

Způsob trávení volného času žáků 2. stupně základní školy

Bc. Klára Kuželová

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav pedagogických věd

Akademický rok: 2024/2025

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení:	Bc. Klára Kuželová
Osobní číslo:	H23090
Studijní program:	N0111A190013 Sociální pedagogika
Forma studia:	Prezenční
Téma práce:	Způsob trávení volného času žáků 2. stupně základní školy

Zásady pro vypracování

Zpracování rešerše a studium odborné literatury.

Vymezení terminologie a teoretických východisek z oblasti volného času, volnočasových zařízení a vývojové psychologie.

Příprava metodiky empirické části, zpracování projektu výzkumu a stanovení výzkumného problému.

Realizace kvantitativního výzkumu formou dotazníkového šetření.

Zpracování a vyhodnocení získaných dat, včetně jejich interpretace.

Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí a doporučení pro praxi.

Forma zpracování diplomové práce: **tištěná/elektronická**

Seznam doporučené literatury:

- HÁJEK, Bedřich, Břetislav HOFBAUER a Jiřina PÁVKOVÁ, 2008. Pedagogické ovlivňování volného času: současné trendy. Portál. ISBN 9788073674731.
- CHRÁSKA, Miroslav, 2007. Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu. Praha: Grada Publishing. ISBN 978-80-247-1369-4.
- KNOTOVÁ, Dana, 2011. Pedagogické dimenze volného času. Paido. ISBN 9788073152239.
- PÁVKOVÁ, Jiřina, 2008. Pedagogika volného času: [teorie, praxe a perspektivy výchovy mimo vyučování a zařízení volného času]. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-423-6.
- POSPÍŠIL, Jiří, 2023. Hodnoty a volný čas: nové výzvy pro sociální pedagogiku a pedagogiku volného času. Univerzita Palackého v Olomouci. ISBN 978-80-244-6236-3.

Vedoucí diplomové práce: **PhDr. Zuzana Hrnčířiková, Ph.D.**
Ústav pedagogických věd

Datum zadání diplomové práce: **8. ledna 2025**
Termín odevzdání diplomové práce: **25. dubna 2025**

L.S.

Mgr. Libor Marek, Ph.D.
děkan

doc. Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.
ředitel ústavu

Ve Zlíně dne 8. ledna 2025

PROHLÁŠENÍ AUTORA DIPLOMOVÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním diplomové práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb., v platném znění bez ohledu na výsledek obhajoby;
- diplomová práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému a bude dostupná k nahlédnutí;
- jedno vyhotovení diplomové práce v listinné podobě bude ponecháno Univerzitě Tomáše Bati ve Zlíně k uložení;
- na moji diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3;
- podle § 60 odst. 1 autorského zákona má Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – diplomovou práci – nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování diplomové práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky diplomové práce využít ke komerčním účelům;
- pokud je výstupem diplomové práce jakýkoliv softwarový produkt, považují se za součást práce rovněž i zdrojové kódy, popř. soubory, ze kterých se projekt skládá; neodevzdání této součásti může být důvodem k neobhájení práce.

Prohlašuji, že

- jsem na diplomové práci pracoval(a) samostatně a použitou literaturu jsem řádně citoval(a); v případě publikace výsledků budu uveden(a) jako spoluautor;
- odevzdaná verze diplomové práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou obsahově totožné.

Ve Zlíně, dne

.....
podpis autora

ABSTRAKT

Diplomová práce se zaměřuje na způsob trávení volného času žáků druhého stupně základní školy. Diplomová práce je rozdělena do dvou částí, teoretickou a praktickou. Teoretická část je složena ze tří kapitol. Jednotlivé kapitoly jsou zaměřeny na výchovu mimo vyučování, zájmové vzdělávání a období dospívání z pohledu vývojové psychologie. Praktická část je orientovaná kvantitativně prostřednictvím dotazníkového šetření. Hlavním cílem výzkumu bylo zjistit, jak tráví volný čas žáci druhého stupně vybrané základní školy.

Klíčová slova: volný čas, výchova mimo vyučování, zájmové vzdělávání, volnočasové aktivity, volnočasové organizace, žák

ABSTRACT

The diploma thesis focuses on the way of spending free time of pupils of the second grade of primary school. The thesis is divided into two parts, theoretical and practical. The theoretical part consists of three chapters. The individual chapters focus on education outside the classroom, leisure education and the period of adolescence from the perspective of developmental psychology. The practical part is quantitatively oriented through a questionnaire survey. The main aim of the research was to find out how the second grade pupils of the selected primary school spend their leisure time.

Keywords: leisure, education outside the classroom, leisure education, leisure activities, leisure organization, pupil

Tímto bych chtěla poděkovat vedoucí diplomové práce PhDr. Zuzaně Hrnčířkové, Ph.D. za odborné vedení, cenné rady, trpělivost a podporu během zpracovávání mé diplomové práce. Dále bych chtěla poděkovat své rodině a přátelům, kteří mě podporovali během celé doby studia a v neposlední řadě základní škole, kde jsem mohla uskutečnit dotazníkové šetření.

*„Pokusme se zanechat tento svět o trochu lepším, než jaký byl, když jsme na něj přišli.“
(Robert Baden-Powell)*

OBSAH

ÚVOD.....	11
I TEORETICKÁ ČÁST.....	13
1 VÝCHOVA MIMO VYUČOVÁNÍ.....	14
1.1 VOLNÝ ČAS	14
1.2 HISTORICKÝ VÝVOJ VOLNÉHO ČASU.....	17
1.3 FUNKCE A ASPEKTY VOLNÉHO ČASU	19
1.4 PEDAGOGICKÉ OVLIVŇOVÁNÍ VOLNÉHO ČASU	21
2 ZÁJMOVÉ VZDĚLÁVÁNÍ.....	23
2.1 DEFINOVÁNÍ ZÁJMOVÉHO VZDĚLÁVÁNÍ	23
2.2 ZAŘÍZENÍ PRACUJÍCÍ S DĚTMI A MLÁDEŽÍ	23
2.3 ZÁJMOVÉ ČINNOSTI A JEJICH KATEGORIZACE	29
2.4 ORGANIZAČNÍ FORMY ZÁJMOVÉ ČINNOSTI	32
3 SPECIFIKA OBDOBÍ DOSPÍVÁNÍ.....	34
3.1 VYMEZENÍ OBDOBÍ DOSPÍVÁNÍ	34
3.2 ČINITELÉ OVLIVŇUJÍCÍ JEDINCE VE VOLNÉM ČASE.....	36
3.3 TRENDY A RIZIKA SPOJENÉ S TRÁVENÍM VOLNÉHO ČASU	38
II PRAKTICKÁ ČÁST.....	41
4 VÝZKUM.....	42
4.1 VYMEZENÍ VÝZKUMNÉHO PROBLÉMU	42
4.2 CÍLE VÝZKUMU	42
4.3 VÝZKUMNÉ OTÁZKY	43
4.4 METODOLOGIE VÝZKUMU	43
4.5 TECHNIKA SBĚRU DAT	43
4.6 VÝZKUMNÝ SOUBOR	46
5 ANALÝZA A INTERPRETACE DAT	47
5.1 ANALÝZA DAT.....	47
5.2 INTERPRETACE DAT	54
6 DISKUSE	57
7 DOPORUČENÍ PRO PRAXI.....	60
ZÁVĚR	62
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	65
SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK.....	71
SEZNAM TABULEK.....	72

SEZNAM PŘÍLOH.....73

ÚVOD

Diplomová práce se zaměřuje na trávení volného času žáků druhého stupně na vybrané základní škole. Volný čas tvoří velmi důležitou součást života všech jedinců. U dětí na druhém stupni základní školy má právě volný čas významný vliv na jejich rozvoj osobnosti, mezilidské vztahy, hodnotovou orientaci a celkový životní styl (Pávková, 2002). V tomto období u dětí dochází k výraznému psychickému, fyzickému a sociálnímu rozvoji, právě tohle činí z volnočasových aktivit prostor nejen pro relaxaci, ale též možnost pro formování vlastní identity a získávání klíčových kompetencí (Vágnerová, Lisá, 2021).

V našem výzkumu na zakázku pro středisko volného času se zaměříme na zájmové kroužky a aktivity, kterým se žáci věnují ve svém volném času. Cílem této diplomové práce je prozkoumat, jak žáci druhého stupně na vybrané základní škole tráví svůj volný čas, jaké preferují volnočasové aktivity, s kým je nejčastěji vykonávají, a také do jaké míry se zapojují do organizovaných činností. Podle Pávkové (2014) jsou právě zájmové činnosti a hobby důležitou součástí volného času dětí a mládeže. V zájmových kroužcích dochází k zájmovému vzdělávání a to je součástí celoživotního vzdělávání. Během něho děti a mládež získávají nové schopnosti a dovednosti (Zájmové vzdělávání, 2025). Děti navštěvující druhý stupeň základní školy mají v běžný den v průměru dvě až čtyři hodiny volného času. Současná doba ale se sebou přináší i nové výzvy. V posledních letech volný čas začínají značně ovlivňovat digitální technologie. Dnešní děti tráví před obrazovkami mobilů, tabletů a počítačů významný objem svého volného času. V průměru stráví na mobilu, tabletu nebo počítači 2 hodiny a 38 minut během všedního dne, o víkendu se tento průměrný čas navyšuje až na 4 hodiny a 2 minuty (Patočková et al., 2022). Digitální technologie mohou přinášet dětem a mládeži velkou řadu pozitivních podnětů a rozvíjet u nich jejich schopnosti. Na druhou stranu při nadměrném či nevhodném využívání mohou vést k sociální izolaci, pasivitě, nebo také k rozvoji závislostí (Vágnerová, 2012).

Pro volnočasové zařízení pracující s dětmi a mládeží je důležité znát, jak právě děti a mládež tráví svůj volný čas, jaké aktivity je nejčastěji oslovují. Je důležité se orientovat v trendech, zájmech a potřebách dětí a mládeže, aby mohli nabízet atraktivní a smysluplné aktivity, kterými je osloví a zároveň pozitivně budou působit na jejich vývoj. Takže pokud budeme znát zájmy dětí a mládeže a uděláme si představu o způsobu trávení jejich volného času, tak budeme moci tomu přizpůsobit např. nabídky kroužků či různých volnočasových akcí ve střediscích volného času a tímto nabídnout efektivní a kvalitní trávení volného času. Z tohoto důvodu jsme se se střediskem volného času domluvili na našem výzkumu.

Diplomová práce je rozdělena do dvou částí, a to na teoretickou a následně praktickou.

Teoretická část se zaměřuje na výchovu mimo vyučování, zájmové vzdělávání a specifika období dospívání. V první kapitole, která se orientuje na výchovu mimo vyučování, si přiblížíme vybrané definice volného času pohledem některých autorů, dále definici výchovy mimo vyučování a další pojmy spojené s volným časem. Také se podíváme na stručný historický vývoj výchovy volného času od pravěku po novověk, vymezíme funkce volného času, výchovy mimo vyučování a aspekty volného času. Nakonec se zaměříme na pedagogické ovlivňování volného času. V další kapitole, zaměřující se na zájmové vzdělávání, si definujeme pojem zájmové vzdělávání, následně si představíme zařízení věnující se dětem a mládeži ve volném čase, zájmové činnosti, jejich kategorizaci a organizační formy. V poslední kapitole si přiblížíme specifika období dospívání z pohledu vývojové psychologie, dále na činitele ovlivňující jedince ve volném čase (rodina, škola, instituce pro výchovu mimo vyučování a vrstevnické skupiny) a na současné trendy a rizika spojené s trávením volného času.

V praktické části byl proveden kvantitativně orientovaný výzkum, jehož cílem bylo zjistit, jak tráví volný čas žáci druhého stupně na vybrané základní škole. Výzkum byl realizován formou dotazníkového šetření mezi žáky druhého stupně na vybrané základní škole během listopadu 2024 až ledna 2025.

I TEORETICKÁ ČÁST

1 VÝCHOVA MIMO VYUČOVÁNÍ

V první kapitole si představíme vybrané definice volného času z pohledu několika autorů. Vymezíme si výchovu mimo vyučování. Následně si objasníme pojmy úzce související s volným časem, jako je např. vážný, nevážný a projektově založený volný čas. Dále se stručně zaměříme na stručný historický vývoj volného času od pravěku až po současnost. Poté si vymezíme funkce volného času, funkce výchovy mimo vyučování, aspekty volného času a pedagogické ovlivňování volného času.

1.1 Volný čas

Volný čas představuje velmi široké téma, zasahuje do řady pedagogických, společenských i psychologických souvislostí. Pro účely naší diplomové práce jsme se mu věnovali v omezeném rozsahu.

Volný čas hraje v životě každého z nás důležitou roli. Máme možnost se věnovat činnostem, které nás baví, máme rádi, přinášejí nám uvolnění a radost. Jsou to takové činnosti, které dělat můžeme a především chceme (Pávková, 2002). V odborné literatuře můžeme nalézt mnoho definic volného času, stěží ale můžeme zvolit jednu jako nejpřesnější a nejlepší. Níže si představíme vybrané definice volného času a následně vybrané pojmy, které se vážou k volnému času.

Podle Hofbauera (2004, s. 13) je volný čas tehdy, „*kdy člověk nevykonává činnosti pod tlakem závazků, jež vyplývají z jeho sociálních rolí, zvláště z dělby práce a nutnosti zachovat a rozvíjet svůj život. Někdy se vymezuje jako čas, který zbývá po splnění pracovních i nepracovních povinností.*“ Stebbins (2017) uvádí, že volný čas lze definovat jako nepřinucenou činnost, kterou lidé chtějí vykonávat a skutečně ji vykonávají s využitím svých schopností a dostupných zdrojů. Činnost může být uspokojující, tak i naplňující.

Pedagogický slovník definuje volný čas jako „*čas, s kterým člověk může nakládat podle svého uvážení a na základě svých zájmů. Volný čas je doba, která zůstane z 24 hodin běžného dne po odečtení času věnovaného práci, péči o rodinu a domácnost, péči o vlastní fyzické potřeby (včetně spánku).*“ (Průcha et al., 2001, s. 274) Tuhle definici řadíme mezi tzv. negativní definice, z toho důvodu, jelikož vyjmenovává vše, co do volného času nepatří (Janiš, 2009).

Z uvedených definic je zřejmé, že pojetí volného času se v odborné literatuře liší podle preferovaných hledisek autorů. Společným znakem je však to, že volný čas je vnímán jako nějaký časový úsek, který není zatížený vnějšími povinnostmi a jedinci umožňuje realizovat

jeho osobní potřeby a zájmy a dále se rozvíjet. Zatímco například definice od Průchy et al. (2001) přistupuje k volnému času z negativního pohledu a vymezuje ho prostřednictvím činností, které do něj nepatří, tak například Stebbins (2017) zdůrazňuje subjektivní dimenzi volného času, tedy vnitřní motivaci, dobrovolnost a uspokojení jedince. Z toho vyplývá, že volný čas může představovat významný prostor pro rozvoj osobnosti, aktivního životního stylu či kreativity.

Výchova mimo vyučování

Zásadní roli ve formování osobnosti jedince, hlavně v období základní a střední školy, hraje výchova mimo vyučování. Pávková (2002, s. 37) definuje výchovu mimo vyučování následovně:

- *probíhá mimo povinné vyučování,*
- *probíhá mimo bezprostřední vliv rodiny,*
- *je institucionálně zajištěná,*
- *uskutečňuje se převážně ve volném čase.*

Vážný, nevážný a projektově založený volný čas

Již zmíněný sociolog Robert A. Stebbins sehrál ve vymezení struktury a charakteru volného času klíčovou roli. Rozdělil volný čas na vážný volný čas, nevážný/příležitostný volný čas a projektový volný čas. **Vážný volný čas** je podle něj snaha nadšence, amatéra nebo dobrovolníka o nějakou volnočasovou aktivitu, jež je jím vnímána jako zajímavá a podstatná. Tato volnočasová aktivita mu může nalézt kariéru, ve které následně bude moci uplatnit získané speciální znalosti, dovednosti a zkušenosti. **Nevážný volný čas** (také nazývaný jako příležitostný, nenucený či neformální volný čas) je krátkodobá zájmová aktivita, která zajišťuje vnitřní uspokojení či okamžitou hodnotu. Aktivita vyžaduje minimální či dokonce žádnou přípravu. **Projektově založený volný čas** definuje jako krátkodobou, jednorázovou, příležitostnou kreativní či přiměřeně komplikovanou aktivitu (Stebbins, 2007).

Vázaný čas a polovolný čas

Knotková (2022) kromě volného času uvádí vázaný čas a polovolný čas, což je doba, kterou jedinec potřebuje k regeneraci a k reprodukci sil. Řadí se sem čas, který je určený na uspokojení fyziologických a biologických potřeb jedince (například spánek nebo hygiena), dále se pojí s cestou do práce a z práce, je vymezený ke starosti o domácnost a je spojený

s vypracováním domácích úkolů a přípravou na vyučování. Autorem pojmu polovolný čas je Dumazedier.

Volný čas může být také chápán jako určitý druh aktivity, která není primárně orientovaná na ekonomický zisk a které realizace je výsledkem čistě svobodného rozhodnutí jedince. Kromě sportovních aktivit, her a jiných forem zábavy zahrnuje také hudbu a další formy umělecky zaměřených aktivit, cestování či některé náboženské aktivity (Chick, 2010, cit. podle Hamřík, 2022, s. 11). Aktivity ve volném čase lze klasifikovat podle různých kritérií, a to podle organizovanosti (organizované a neorganizované), množství účastníků (kolektivní a individuální), prostředí (outdoorové a indoorové), pravidelnosti (pravidelné a nepravidelné) apod. (Hamřík, 2022).

Vzhledem k zaměření naší diplomové práce budeme pozornost věnovat dělení podle organizovanosti. **Organizované volnočasové aktivity** jsou aktivity, které jsou prováděny pod dozorem dospělého vedoucího a často zahrnují i interakci s vrstevníky. Vyznačují se pravidelným rozvrhem a umožňují dětem a mládeži realizovat své zájmy. Dalším typickým znakem je, že nejsou součástí běžné školní výuky a účast na nich je zcela dobrovolná. Zároveň takové aktivity mají za cíl podporovat pozitivní rozvoj daného jedince. Typicky se mezi organizované volnočasové aktivity řadí týmové a individuální sportovní aktivity, umělecky orientované aktivity, účast ve volnočasových organizacích pro děti a mládež (např. Sokol, Junák), volnočasových centrech, střediscích volného času či některé církevní aktivity.

Naopak **neorganizované volnočasové aktivity** nemají danou strukturu, proto se někdy označují také jako nestrukturované. Mezi tyto aktivity se nejčastěji řadí např. sledování televize, hraní her na počítači, procházky či čtení knih. V neorganizovaných volnočasových aktivitách chybí vedení, strukturované cíle a kontrola. Aktivity jsou řízeny vlastními silami jedinců (Hamřík, 2022). Neorganizované volnočasové aktivity se zpravidla vyznačují spontánností. Aktivity jsou realizovány v takových prostorech, ve kterých existují podmínky a prostředí k příslušné činnosti. Jedná se např. o herny, hřiště či sportoviště (Hájek, 2007).

Kromě samotné klasifikace volnočasových aktivit jsou z hlediska jejich dopadů klíčové i jejich dimenze. Bohnert et al. (2010) vymezili konceptuální rámec zapojení do organizovaných aktivit, popsali čtyři základní dimenze zapojení do volnočasových aktivit, a to šíře zapojení, intenzita, délka trvání neboli konzistence zapojení a zainteresovanost. Tyto dimenze umožňují komplexněji zhodnotit kvalitu a hloubku zapojení dětí a mládeže do volnočasových aktivit. Nyní si jednotlivé dimenze volného času představíme:

- **šíře** – množství různorodých aktivit, kterých se jedinec účastní, např. sportovní aktivity kombinované s uměním a dobrovolnickými aktivitami,
- **intenzita** – jedná se o frekvenci a časovou náročnost účasti na dané aktivitě,
- **délka trvání neboli konzistence zapojení** – jde o dobu, po kterou je jedinec zapojený do aktivit a stabilitu zapojení,
- **zainteresovanost** – jedná se o komplexní soubor vnitřních faktorů, jako jsou emoce, pozornost či motivace k dalšímu rozvoji. Vysoká zainteresovanost je typická vysokou pozorností a zájmem o danou aktivitu. Opakem je typicky apatie, nuda a nízká pozornost (Bohnert et al., 2010).

1.2 Historický vývoj volného času

Vývoj volného času je úzce spojený s celospolečenským, ekonomickým i kulturním vývojem. V každém období v historii byl volný čas vnímán odlišně, v průběhu se měnil jeho význam, způsoby využití i jeho dostupnost. Ačkoliv opravdové zkoumání tohoto fenoménu začalo až v 60. letech 20. století, je nezbytné pro komplexní pochopení současné podoby volného času znát i historický vývoj a některé souvislosti (Janiš, 2009).

Z období pravěku nejsou k dispozici konkrétní informace o podobě trávení volného času, je možné předpokládat, že volný čas byl využíván především k odpočinku či rituálům. Ve starověkém Řecku a Římě se objevují první úvahy o významu volného času. Filozof Aristoteles ho spojoval s pojmem scholé, což byl stav, ve kterém se jedinec věnuje činnostem vedoucím k duchovnímu rozvoji, jako je umění, filozofie či poznání. Ve středověku volný čas nabýval značně odlišný význam. Zde volný čas nebyl vnímán jako prostor pro individuální rozvoj jedince, ale spíše se jednalo o vymezené chvíle odpočinku vycházející z tradic. Jeho podoba byla velmi ovlivněna křesťanskými hodnotami a normami. K postupnému obratu došlo s příchodem novověku a renesančního myšlení. Jedinec začal být vnímán jako samostatná bytost schopná svobodné volby a seberozvoje. Volný čas v tomto období byl postupně braný nejen jako prostor pro odpočinek, ale také jako příležitost pro kultivaci ducha a rozvoj dovedností. Se vznikem měšťanské společnosti a následně v důsledku průmyslové revoluce se začal volný čas institucionalizovat. Začaly se objevovat první spolky, sportovní organizace, čtenářské kluby i dobrovolné sdružení vytvářející prostor pro organizované volnočasové aktivity (Janiš, 2009).

Významnou proměnu přineslo 20. století. Začaly vznikat volnočasové organizace pro děti a mládež. Nejznámější byly organizace Young Men's Christian Association (známá pod zkratkou YMCA) a celosvětové skautské hnutí založeno Robertem Baden-Powellem, které se zaměřovalo na výchovu mládeže skrze trávení času v přírodě a spolupráci. V českých zemích se objevily organizace jako Sokol, Woodcraft či Junák, které kombinovaly smysluplné trávení volného času, vlastenecké hodnoty a tělesnou výchovu. V souvislosti s rozvojem školství a změnami v pracovním režimu po druhé světové válce došlo k rozšíření organizovaných volnočasových aktivit. Začali vznikat pionýrské tábory, zájmové kroužky či domy dětí a mládeže (dnes známé taky jako střediska volného času). Tyto organizace začaly pomalu nabývat pedagogického významu, takže nejen že nabízely dětem a mládeži bezpečný prostor pro trávení volného času, ale také podporovaly jejich sociální i osobnostní rozvoj (Pávková, 2002).

Mezi nejvýznamnější osobnosti bezpochyby patří francouzský sociolog Joffre Dumazedier, který ve svém díle „*Ver sune civilisation du loisir?*“ (Vstříc společnosti volného času?) zmiňuje, že „*ziskem moderní společnosti není materiální zajištění, ale právě existence volného času, který ovlivňuje ostatní oblasti lidského života.*“ (Janiš, 2009, s. 5). Dumazedier je také autorem termínu polovolný čas, pod který zahrnul činnosti, které lidé dělají napůl z povinnosti a napůl ze zájmu (Janiš, 2009).

Význam volného času a volnočasových aktivit je také podtržen skutečností, že právo na volný čas je zakotveno ve Všeobecné deklaraci lidských práv. Tato Deklarace byla přijata Organizací spojených národů (OSN) v roce 1948 (United Nations, 2020). V rámci ní je zahrnuto celkem 30 článků, týkající se práv politických, sociálních, civilních, ekonomických a kulturních. K volnému času se vztahují následující tři práva:

- čl. 13: právo na svobodu pohybu i cestování,
- čl. 24: právo na odpočinek a volný čas, také na přiměřené omezení pracovní doby a pravidelné placené dovolené,
- čl. 27: právo svobodně se účastnit kulturního života a zapojit se do uměleckých aktivit. Právo na ochranu materiálních a mravních zájmů, které vyplývají z literární, vědecké nebo umělecké tvorby, jejíž je autorem (United Nations, 2020).

Klíčovým východiskem pro výchovu dětí a mládeže se stala Úmluva o právech dítěte z roku 1989. U nás byla přijata jako zákon č. 104/1991 Sb. V současné době je volný čas chápán

jako významná součást života každého jedince, která může pozitivně ovlivňovat kvalitu jeho života, sociální vazby, psychické zdraví i studijní výsledky (Pávková, 2002).

1.3 Funkce a aspekty volného času

Dumazedier (1962, cit. podle Hamřík, 2022) definoval tři hlavní funkce volného času ve svém díle „Ver sune civilisation du loisir?“, a to relaxace, zábava a rozvoj osobnosti. **Relaxace** umožňuje zotavení se z únavy a fyzického nebo psychického vyčerpání způsobeného povinnostmi každého dne, zejména pracovním vytížením. Regenerace a odpočinek jsou klíčové pro obnovení sil a udržení dlouhodobé výkonnosti. Další funkcí je **zábava**, která slouží k odstranění nudy a úniku z monotónnosti běžného života. Zábava podle Dumazediera může mít podobu aktivních činností (hry, sport, cestování), které přinášejí změnu prostředí, stylu nebo rytmu. Jako druhou podobu uvádí projekční a imaginační aktivity (návštěva kina nebo divadla), které umožňují ponořit se do jiného světa a prožívat nové příběhy. **Rozvoj osobnosti** poskytuje prostor pro svobodné myšlení a činnosti a sociálním, kulturním a rekreačním přesahem. Tato oblast zahrnuje kreativitu, inovace a vzdělávání, což má zásadní význam nejen pro jednotlivce, ale také pro společnost jako celek. Z toho vyplývá, že volný čas může sloužit nejen k odpočinku, ale také k osobnímu růstu a obohacení života. Výše uvedené funkce se prolínají a vyskytují se střídavě nebo současně (Hamřík, 2022).

Německý pedagog Horst Opaschowski definoval osm základních funkcí volného času. Volný čas slouží především k **rekreaci**, kdy se jedinec má zotavit, uvolnit, osvobodit se od zátěže a dopřát si odpočinku. Zároveň plní **kompenzační** funkci, kdy pomáhá vyrovnávat jednostranné zatížení, poskytuje potěšení a rozptýlení. Důležitou funkcí je také **edukace**, jelikož volný čas umožňuje vzdělávání, jedinec má možnost poznávat nové věci, zaměřuje se na rozvoj osobnosti a aktivizaci vlastních schopností. Další významnou funkcí je **kontemplace**, tedy čas věnovaný meditaci, klidu a sebereflexi, který podporuje hledání vlastní identity. Volný čas napomáhá **komunikaci**, budování nových vztahů, sdílení a pospolitosti, dále také **integraci**, tedy začlenění do společnosti, posilování pocitu bezpečí a sounáležitosti. Dále zmiňuje funkci **participace**, která podporuje iniciativu, angažovanost a spolupráci. Poslední funkcí je **enkulturace**, která zahrnuje kreativitu, zapojení do kulturního života, fantazii a tvůrčí uplatnění (Hamřík, 2022).

Výchova mimo vyučování má vlastní zvláštnosti v oblasti podmínek, cílů nebo třeba pedagogických prostředků. Zároveň má i konkrétní funkce (Hájek et al., 2008). Dle Pávkové

(2002) se ve výchově mimo vyučování rozlišují čtyři základní funkce, a to výchovně-vzdělávací, zdravotní, sociální a preventivní. **Výchovně-vzdělávací funkce** je považována za velmi důležitou, je na ni kladen zvlášť velký důraz. Instituce pomáhají dětem a mládeži rozvíjet jejich schopnosti, formovat jejich morální hodnoty, a zároveň smysluplně využívat jejich volný čas. Prostřednictvím praktických činností a úspěchů získávají nové dovednosti, znalosti a formují tak vlastní pohled na svět. **Zdravotní funkce** spočívá v podpoře zdravého životního stylu prostřednictvím vyváženého režimu dne, dostatek pohybu na čerstvém vzduchu a správné životosprávy. Instituce také přispívají k duševní pohodě tím, že dětem nabízejí příjemné prostředí, bezpečné podmínky a radost z oblíbených činností. **Sociální funkce** spočívá v péči o děti mimo školní výuku, čímž usnadňuje rodičům sladění práce s rodinným životem. Zároveň pomáhá vyrovnávat rozdíly mezi dětmi z různých rodinných prostředí a podporuje tak vznik pozitivních sociálních vztahů. Mezi sociální funkci patří také nácvik komunikativních dovedností, seznamování se s pravidly společenského života nebo rozvoj sociálních kompetencí. V programech institucí pro výchovu ve volném čase se stále více prosazuje kladení důrazu na prevenci negativních jevů (například agresivity nebo závislosti na návykových látkách), což patří pod **preventivní funkci**. Školská zařízení podílející se na výchově dětí a mládeže ve volném čase se většinou pracují s nespecifickou primární prevencí (Hájek et al., 2008).

Aspekty volného času

Volný čas lze vnímat z různých úhlů pohledu, odlišně ho posuzuje právník, politik, lékař, pedagog a další odborníci. Jednotlivé aspekty však nejsou odděleny, ale vzájemně se prolínají a ovlivňují (Janiš, 2009). Pávková (2002) rozlišuje pět pohledů na volný čas, a to hledisko ekonomické, sociologické a sociálněpsychologické, politické, zdravotně-hygienické a pedagogické a psychologické.

- **Ekonomické hledisko:** v tomto hledisku se zaměřuje na to, kolik finančních prostředků společnost investuje do volnočasových zařízení, a zároveň jestli se dané prostředky vrátí a jakým způsobem. V rámci zájmových činností může jedinec získat nové vědomosti, které následně může uplatnit například i ve svém profesním životě. Náklady vložené do volného času se v budoucnosti bohatě navrátí (Pávková, 2002).
- **Sociologické a sociálněpsychologické hledisko:** je nutné také sledovat, jaký vliv mají volnočasové aktivity na utváření mezilidských vztahů, a dále zda je pomáhají

kultivovat. Na základě společného zájmů jedinců se vytvářejí formální i neformální skupiny, což je součástí socializace jedince (Pávková, 2002).

- **Politické hledisko:** tohle hledisko je zaměřeno na to, jaký vliv má stát v oblasti volného času. Stát může zasahovat přímo (např. výstavba hřiště pro děti) i nepřímo (např. daňová a sociální politika státu), při zasahování by neměl narušovat jeho základní specifika (Janiš, 2009).
- **Zdravotně-hygienické hledisko:** na využívání volného času primárně sleduje vliv na zdravý duševní a tělesný vývoj jedince. Patří zde i uspořádání režimu dne, jak jsou za sebou volnočasové aktivity uspořádány, dále hygiena prostředí nebo duševní hygiena jedince (Pávková, 2002).
- **Pedagogické a psychologické hledisko:** pro práci s dětmi a mládeží je potřeba znát jejich věkové i individuální zvláštnosti, které se musí respektovat. Činnosti by měly podporovat dětskou aktivitu, dále by jim měly poskytnout prostor pro seberealizaci, uspokojovat potřeby nových dojmů, sociálních kontaktů a nezapomínat na poskytování bezpečí a jistoty (Pávková, 2002).

1.4 Pedagogické ovlivňování volného času

Volný čas dětí a mládeže je typický svými specifickými rysy, a to že z výchovných důvodů je žádoucí jeho pedagogické ovlivňování. Děti a mládež často postrádají dostatek životních zkušeností a znalostí, které jsou potřebné k orientaci v různorodé nabídce zájmových činností. Z toho důvodu potřebují nenásilné a citlivé vedení a vhodně motivovanou nabídku činností, ze které si mohou podle vlastního zájmu a svobodné volby vybírat. Díky pedagogickému ovlivňování volného času má jedinec možnost (Němec et al., 2002).

Pedagogické ovlivňování volného času, zejména výchova dětí a mládeže mimo vyučování, je významnou oblastí výchovného působení. Poskytuje tak prostor pro vedení jedince k smysluplnému a efektivnímu využívání jeho volného času. Přispívá k formování jeho zájmů, uspokojování a kultivaci lidských potřeb, rozvíjení specifických schopností a žádoucích vlastností jedince. Způsob zábavy, odpočinku i rekreace ovlivňuje jedince psychohygienou, což můžeme pozorovat na jeho pracovních a studijních výkonech. Trvalé a hodnotné zájmy mohou pozitivně působit na partnerské vztahy a výchovu dětí v rodině, ale také k rozvoji potřeby se sebevzdělávat (Němec et al., 2002).

Klíčovou osobou výchovného procesu ve volném čase je pedagog volného času, popř. vychovatel, který vede jedince k volnočasovým aktivitám, vštěpuje jim zásady slušného chování a jednání, učí je si vytvářet kladný vztah k prováděným aktivitám, učí je vzájemného respektu a toleranci, přispívá k vytvoření příjemného klimatu, učí je zásadám bezpečnosti i zásadám správné hygieny apod., ale zejména působí v oblasti specifické a nespecifické primární prevence. Rozdíl mezi specifickou a nespecifickou primární prevencí můžeme spatřovat v tom, na jakou formu rizikového chování se zaměřuje. V rámci specifické primární prevence se zaměřuje na celkovou populaci (děti a mládež, dospělí i seniory) a na konkrétní projevy rizikového chování. Naopak nespecifická primární prevence se vztahuje také na populaci, ale snaží se předcházet jakémukoli rizikovému chování. Na správné naplňování volného času má pedagog volného času, popř. vychovatel, zásadní vliv prostřednictvím vytváření vhodného prostředí, poskytováním materiálních pomůcek, zajišťováním různorodých aktivit, podporou motivace i aktivní účasti dětí a mládeže na zájmových činnostech (Hájek et al., 2008).

Pracovníky volného času Hájek et al. (2008, s. 34) definuje jako „*dospělé, kteří v této oblasti působí profesionálně.*“ Pozice pedagoga volného času je v České republice legislativně ukotvena v zákoně č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících. Profese pedagoga volného času vyžaduje zvládnutí pestré škály schopností a dovedností. Mezi tyto schopnosti například patří: přizpůsobovat se situacím a podmínkám, umět se prosadit při práci s cílovou skupinou, a také při spolupráci s kolegy či jiným společenstvím lidí, dále schopnost být nápaditý, tvůrčí, schopnost zvládat těžké životní situace či schopnost vytvářet rozmanité programy (Pávková, 2014). V rámci své práce by měl dodržovat základní pedagogické principy, mezi které patří např. požadavek humanity, spojení praxe s teorií či demokratičnost. Zároveň by se měl držet pedagogických zásad, mezi ty patří přiměřenost, cílevědomost a systematicčnost, jednota a soustavnost, důslednost a aktivita dítěte (Hájek et al., 2008).

2 ZÁJMOVÉ VZDĚLÁVÁNÍ

Druhou kapitolu věnujeme zájmovému vzdělávání. Na začátek si definujeme pojem zájmové vzdělávání, poté se zaměříme na zařízení pracující s dětmi a mládeží ve volném čase – školská zařízení pro zájmové vzdělávání, školská výchovná a ubytovací zařízení, nestátní neziskové organizace, výchovná zařízení pro ústavní výchovu a nízkoprahová zařízení pro děti a mládež. Následně si představíme zájmové činnosti, jejich kategorizace a organizační formy.

2.1 Definování zájmového vzdělávání

Zájmové vzdělávání tvoří důležitou součást školského vzdělávacího systému, jelikož propojuje tradiční školní výuku s neformálním učením. Poskytuje dostatečný prostor pro rozvoj schopností, formování hodnot a získávání kompetencí, které podporují plnohodnotný život jednotlivce i celkově společnosti. V České republice je zájmové vzdělávání pevně ukotveno ve školském systému. Je upraveno školským zákonem č. 561/2004 Sb. a následně vyhláškou č. 74/2005 Sb., o zájmovém vzdělávání. Právě Česká republika spadá mezi jen několik zemí světa, kde je zájmové vzdělávání legislativně i systémově zpracované, v jiných zemích je to ponecháno soukromému sektoru či neziskovým organizacím. U nás je zájmové vzdělávání otevřené široké veřejnosti, zajišťují ho školní družiny, školní kluby či střediska volného času, o kterých se více dozvíme níže. Jak již bylo zmíněno, tak zájmové vzdělávání propojuje formální a neformální vzdělávání. Z neformálního vzdělávání zahrnuje prvky jako jsou individuální přístup, dobrovolnost či důraz na osobní zájem, zároveň ale zachovává strukturovanost, vazbu na školní prostředí a odborné vedení. Díky tomuto podporuje rozvoj kreativity a talentu u jedince, pomáhá prevenci sociálního vyloučení a integraci či poskytuje jedinci prostor, aby mohl volný čas trávit smyslně (Zájmové vzdělávání, 2025). Děti a mládež si neustále a v různých prostředích hrají, učí se, komunikují s ostatními, zapojují se do kreativních aktivit, nebo se zapojují do činností, které jsou podobné aktivitám dospělých, ale zároveň se od nich liší kvalitativně (Ben-Arieh, 2002).

2.2 Zařízení pracující s dětmi a mládeží

V následující podkapitole si představíme zařízení pracující s dětmi a mládeží ve volném čase, patří mezi ně školská zařízení pro zájmové vzdělávání, školská výchovná a ubytovací zařízení, nestátní neziskové organizace, výchovná zařízení pro ústavní výchovu a v neposlední řadě nízkoprahová zařízení pro děti a mládež.

Podle školského zákona (zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání) jsou mezi **školská zařízení pro zájmové vzdělávání** (podle vyhlášky č. 74/2005 Sb., o zájmovém vzdělávání) zařazeny školní družiny, školní kluby a střediska volného času (nebo také domy dětí a mládeže). Zařízení pro zájmové vzdělávání i výchovná a ubytovací zařízení spadají do vzdělávací soustavy, jsou zapsána v rejstříku škol a školských zařízení a tvoří si vlastní školské programy.

Školní družiny

Zpravidla jsou zřízeny v základní škole anebo v jiném typu škol, které jsou určeny žákům mladšího školního věku (tj. 1. až 5. třída) nebo jsou zřízeny jako zařízení samostatná a mohou sloužit žákům jedné i více škol (Hájek et al., 2008). Podle vyhlášky č. 74/2005 Sb., o zájmovém vzdělávání jsou děti přihlášeny k pravidelné denní docházce a družina funguje během školního vyučování a i o prázdninách, ředitel však může její provoz během prázdnin přerušit, pokud to předem projedná se zřizovatelem. Činnosti, které školní družina zahrnuje můžeme rozdělit do tří okruhů, a to jako pravidelnou vzdělávací, rekreační a výchovnou činnost, dále nějaké příležitostné aktivity a širokou nabídku spontánních činností a v neposlední řadě se děti mohou připravovat na vyučování (Zájmové vzdělávání, 2025).

Školní kluby

Školní kluby jsou určeny převážně pro žáky druhého stupně základní školy a dále pro žáky nižšího stupně víceletých gymnázií (Zájmové vzdělávání, 2025). Školní klub společně se školní družinou mohou vytvářet jeden organizační celek a organizovat společné činnosti. Kluby nabízejí organizované aktivity, které mohou být formou kroužku, příležitostných akcí a aktivit nebo průběžnou nabídku spontánních činností (Hájek et al., 2008).

Střediska volného času

Středisko volného času slouží ke společnému označení pro domy dětí a mládeže a stanice zájmových činností. Vyhláška č. 74/2005 Sb., o zájmovém vzdělávání stanovuje formy zájmových aktivit, které střediska volného času realizují, mezi ně patří:

- Pravidelná zájmová, vzdělávací a výchovná činnost probíhající v zájmových útvarech, jedná se například o kroužky, kurzy nebo kluby.
- Příležitostní zájmová činnost, mezi kterou například patří různé soutěže, výstavy, exkurze, sportovní dny nebo přehlídky.

- Osvětová a vzdělávací činnost, což zahrnuje například různé přednášky či besedy, dále setkání s odborníky, vzdělávací programy pro pedagogy, a také odborné výukové programy pro děti z mateřských škol až po studenty středních škol.
- Táborová a obdobná činnost, kterou se rozumí příměstské a pobytové tábory, různé expedice či tematické soustředění.
- Individuální práce s dětmi talentovanými, do které spadá i příprava na talentové přijímací zkoušky, olympiády, různé soutěže či odborné programy.
- Otevřené nabídky spontánních činností, během které mohou děti a mládež využívat určené relaxační a herní zóny nebo volně přístupné prostory střediska (Zájmové vzdělávání, 2025).

Určité činnosti střediska volného času realizují za úplaty, tzv. účastnický příspěvek (Hájek et al., 2008).

Dále si představíme **školská výchovná a ubytovací zařízení**, tyto zařízení poskytují žákům vzdělávání a různé zájmové činnosti mimo jejich vyučování, dále stravování, ubytování a celodenní výchovu. Mezi takové zařízení řadíme domovy mládeže, internáty a školy v přírodě (Hájek et al., 2008). Školská výchovná a ubytovací zařízení jsou legislativně ukotveny v zákoně č. 561/2004 Sb., školský zákon a dále upraveny ve vyhlášce č. 108/2005 Sb., o školských výchovných a ubytovacích zařízeních a školských účelových zařízeních.

Domov mládeže

Domov mládeže je určený žákům středních škol a studentům vyšších odborných škol, zajišťuje jim ubytování, výchovně vzdělávací činnost, stravování. Cílem domova mládeže je vést žáky k plnohodnotnému využívání jejich volného času za pomoci zájmových činností (Vyhláška č. 108/2005 Sb.).

Internát

Internát je zřizován pro žáky se zdravotním postižením, navazují na činnosti škol, které jsou pro žáky určeny. Jedná se o ubytování, stravování, výchovně vzdělávací činnosti a speciálně pedagogickou podporu (Vyhláška č. 108/2005 Sb.).

Škola v přírodě

Škola v přírodě poskytuje zotavovací pobyt dětem mateřských a základních škol (Vyhláška č. 108/2005 Sb.). Jedná se o pobyt v přírodním prostředí, kde probíhá výuka (Doubková et al., 2013).

Mezi významné subjekty pracující s dětmi a mládeží pracující s mládeží ve volném čase patří bezpochyby i **nestátní neziskové organizace**. Existují organizace působící na celém území České republiky, mezi které spadá Junák, Sokol, Pionýr či zájmové sdružení hasičů nebo rybářů. Dále jsou organizace pouze na místní působnosti, kde se řadí sdružení přátel při školách a školských zařízeních. Nestátní neziskové organizace obohacují výchovně-vzdělávací činnosti škol a jiných školských zařízení, díky nim mohou děti přirozeným způsobem rozvíjet své dovednosti, schopnosti a talent. Nyní si představíme zástupce organizací působících na celém území České republiky.

Junák

Podle Stanov světové skautské organizace World Organization of the Scout Movement (2021) je hlavním cílem skautingu podporovat mladé lidi v jejich osobním rozvoji. Důraz je kladen na intelektuální, sociální, fyzickou, emocionální i duchovní stránku, aby se z jedinců stali odpovědní občané a aktivní členové společnosti, ať už se jedná o národní i globální úroveň. Ve Stanovách české skautské organizace je dále uvedeno, že předmětem činnosti Junáka je *„podpora všestranného rozvoje dětí a mládeže zahrnuje mimo jiné pořádání schůzek, výprav, táborů, setkání a her; vzdělávací, výchovné, kulturní, praktické, sportovní i další volnočasové aktivity; vydávání vzdělávacích, výchovných, metodických a dalších materiálů a publikací; pořádání kurzů a školení; činnost při ochraně přírody a krajiny; účast na životě občanské společnosti a rozvoji demokratické angažovanosti; sociální aktivity a podpora znevýhodněných skupin obyvatelstva; dobrovolnictví; prevenci před vznikem závislosti a dalších sociálně-patologických jevů.“* (Stanovy Junáka – českého skauta, 2022). Pro skautskou výchovu je charakteristická skautská výchovná metoda, která vychází ze zásad, které stanovil zakladatel světového skautingu sir Robert Baden-Powell. Tato výchovná metoda se skládá z osmi základních prostředků, společně tvořící nedělitelný a vnitřně propojený systém. Jedná se o skautský slib a zákon, učení se zkušeností, družina (což je malá skupina vrstevníků), symbolický rámec, příroda, program osobního růstu, dospělí průvodci a v neposlední řadě zapojení členů do společnosti (Stanovy Junáka – českého skauta, 2022). Jak již bylo v první kapitole zmíněno, tak do českých zemí se skautské hnutí dostává z Anglie díky profesoru Antonínu Benjamínu Svojsíkovi v roce

1911. V minulosti byla organizace třikrát kvůli režimu zakázána, ale nyní se rozrůstá každým rokem (Šantora, 2012). Ve skautské organizaci je registrováno 76 711 členek a členů, z toho 51 460 dětí a mládeže (Fakta a čísla, © 2025).

Pionýr

Další významnou organizací pro děti a mládež je bezpochyby Pionýr, jehož hlavní činností je veřejně prospěšná činnost. Stanovy Pionýra (2022) uvádí, že „*Pionýr podporuje tvorbu a naplňování zejména sociálních, kulturních a sportovních programů, především s ohledem na ochranu práv dětí a rozvíjení jejich volnočasových aktivit. Zabývá se osvětovou, výchovnou, vzdělávací, charitativní činností; obhajobou a uspokojováním zájmů a oprávněných potřeb dětí a mládeže bez ohledu na jejich členství ve spolku.*“ Pionýrské hnutí vzniklo v bývalém Československu v roce 1949, tohle hnutí mělo být alternativou k dřívějším skautským a jiným organizacím, které byly v 50. letech 20. století zakázány. V té době bylo hnutí spjato s komunistickým režimem a mělo vést děti k loajalitě k socialistickému systému. Po roce 1989 však prošlo zásadní transformací, přestalo být ideologicky zaměřeným hnutím a stal se z něj dobrovolný spolek zaměřující se na volnočasové aktivity dětí a mládeže. Nyní se Pionýr řadí mezi tři největší spolky dětí a mládeže v České republice a má téměř 16 000 členů (Historie, © 2025).

YMCA (Young Men's Christian Association)

YMCA je křesťanské sdružení, které se zaměřuje na mladé lidi. Řadí se mezi nejstarší a nejrozšířenější mládežnickou organizaci na celém světě. Vznikla v roce 1844 v Anglii, přesněji v Londýně, jako podpora mladých lidí, kteří tam přicházeli v období průmyslové revoluce za náročnou prací a v té době se o jejich volný čas nikdo nestaral. V našich zemích vznikala YMCA postupně, nejprve jako Křesťanský spolek mladíků, poté působila v legiích a v roce 1921 za podpory Tomáše Garrigua Masaryka byla založena československá YMCA. Za nacismu a komunismu byla její činnost zakázána, podobně jako Junák, a její činnost byla opět obnovena v roce 1990. Hlavním posláním organizace je zaměření se na harmonický rozvoj duševní, tělesné a duchovní stránky člověka, čímž chce přispívat ke zdravému, naplněnému a odpovědnému životu ve společnosti (YMCA v České republice, © 2023-25).

Asociace turistických oddílů mládeže

Asociace turistických oddílů mládeže v České republice vznikla v roce 1991. Posláním je „*je smysluplné naplňování volného času a výchova dětí a mládeže, zejména rozvíjením*

jejich činnosti na poli turistiky, tábornictví, ochrany přírody, sportovních, kulturních, sociálních a charitativních aktivit.“ (Asociace turistických oddílů mládeže, © 2002–2025)

K výchovným zařízením pro ústavní výchovu patří dětské domovy, dětské domovy se školou, diagnostické ústavy a výchovné ústavy. Dětský domov se řadí mezi výchovné zařízení pro ústavní výchovu dětí, je určený pro děti bez závažné poruchy chování, které nemohou z vážných důvodů vyrůstat ve své vlastní rodině, být osvojeny nebo umístěny do jiné formy rodinné péče. Pečuje o individuální potřeby dětí a zajišťuje jejich materiální zabezpečení, výchovu a sociální podporu. Dětské domovy jsou určeny pro děti ve věku od 4 let do 18 let. Dětský domov se školou má zajišťovat péči o děti s nařízenou ústavní výchovou, které mají závažné poruchy chování, nebo mají duševní poruchu přechodnou či trvalou a vyžadují tak výchovně léčebnou péči. Jsou zde umísťovány děti od 6 let do ukončení povinné školní docházky, pokud i nadále pokračují závažné poruchy chování, tak je dítě přerazeno do výchovného ústavu. Diagnostický ústav přijímá děti na základě nařízeného předběžného opatření, ústavní výchovy nebo uložené ochranné výchovy. Děti s nařízenou ochrannou výchovou jsou následně, s ohledem na jejich zdravotní stav a komplexnějšího vyšetření, umísťovány do již zmíněných dětských domovů se školou nebo do výchovných ústavů. Zařízení plní různé úkoly podle individuálních potřeb dítěte, včetně vzdělávacích, diagnostických, terapeutických a sociálních činností. Poskytuje dítěti odborné vyšetření, pomáhá s nápravou sociální poruch, zajišťuje sociálně-právní ochranu dětí a stanovuje individuální vzdělávací potřeby. Dítě se sem umísťuje maximálně na dobu 8 týdnů. Dalším zařízením je výchovný ústav, který je určený pro děti starší 15 let, které mají závažné poruchy chování, kterým byla uložena ochranná výchova nebo nařízena ústavní výchova. Výjimečně zde může být umístěno dítě od 12 let, jestliže projevuje tak závažné poruchy chování, že nemůže být umístěno do dětského domova se školou (Zákon č. 109/2002 Sb.).

Nízkoprahová zařízení pro děti a mládež plní především funkci sociální, jsou určena dětem a mládeži, kteří nejsou schopni se zapojit do organizovaných aktivit a nacházejí se v obtížné životní situaci. Tato zařízení poskytují podporu jedincům s narušenými rodinnými či vrstevnickými vztahy, školními problémy, zdravotním handicapem nebo nízkou sociální úrovní. Zároveň také pomáhají těm, kteří mohou být ohroženi patologickými jevy (např. kriminalita, násilí, diskriminace nebo záškoláctví) nebo těm, kteří mají životní styl, jež není přijímán většinovou společností (Hájek et al., 2008). Cílem služby je zlepšit kvalitu života jedincům tím, že předchází nebo minimalizuje zdravotní a sociální rizika spojená s daným

životním stylem jedince. Zároveň jim pomáhá, aby se lépe orientovali ve svém sociálním prostředí a vytváří podmínky pro řešení nepříznivé životní situace. Služba se poskytuje zcela anonymně a zadarmo (Zákon č. 108/2006 Sb.). Každé nízkoprahové zařízení pro děti a mládež si stanovuje svůj program a rozsah činností dle svých možností. Služba je poskytovaná s důrazem na nízkoprahový přístup, což znamená, že je s maximální přístupností a odstraněním psychických, sociálních a dalších bariér. V rámci zařízení jsou nabízeny čtyři základní formy služeb, a to volný přístup a pobyt v samotném zařízení, sociální služby, volnočasové aktivity a v neposlední řadě činnosti a aktivity zaměřující se na prevenci. Volný přístup a pobyt v samotném zařízení je podle individuálních potřeb dětí a mládeže. Mají možnost využívat prostory zařízení k odpočinku, trávení volného času nebo osobním činnostem, jako je psaní domácích úkolů nebo čtení knih a časopisů. Nemusí se ale zapojovat do nabízených aktivit. Pro účely volnočasových aktivit poskytuje zařízení základní vybavení (společenské hry, knihovnu, psací potřeby, výtvarnické potřeby aj.). Vytváří podmínky pro realizaci aktivit, které si děti samy vymyslí, poskytují jim odbornou pomoc, ale především se snaží děti a mládež aktivizovat ke svépomocným činnostem. Kromě již zmíněných volnočasových aktivit zařízení zajišťuje nabídku sociálních služeb. Zakládají si na kontaktní práci s dětmi, situační intervenci a základním sociálním poradenstvím. V neposlední řadě se věnují činnostem a aktivitám, které se zaměřují na prevenci, tzn. že nabízejí preventivní programy zaměřující se na snížení rizik sociálně patologických jevů (agresivita, užívání omamných látek apod.) (Hájek et al., 2008).

2.3 Zájmové činnosti a jejich kategorizace

Základem nabízených volnočasových aktivit jsou činnosti vycházející z individuálních zájmů dětí. Takové zájmy jsou obvykle vyvolány potřebami, které dítě momentálně má. Zájmy se vyvíjí v návaznosti na existující potřeby, přispívají k jejich naplnění a zároveň ovlivňují jejich povahu i vznik nových. V rámci výchovného působení se tak skrze obsah jednotlivých aktivit nejen naplňují již existující potřeby, ale dochází také k jejich formování a usměrňování v souladu se společenskými požadavky a individuálními předpoklady jedinců. Kaplánek (2017) zmiňuje souvislost mezi zájmem a potřebami, a také zájmem a schopnostmi. Směrem k potřebám zájmové činnosti mohou kompenzovat to, co jedinci schází, co není úplně syceno. V rámci zájmové činnosti si jedinec vybírá především takové činnosti odpovídající jeho individuálním schopnostem a na druhou stranu určitá zájmová činnost rozvíjí jeho nové schopnosti.

Zájmy můžeme rozdělit podle úrovně aktivity, délky trvání, míry soustředění, společenského významu a v neposlední řadě podle jejich obsahu (Hájek et al., 2008).

- **Podle činnosti** – tyhle zájmy můžeme rozdělit do dvou forem, a to aktivní neboli produktivní a receptivní. Mezi aktivní patří takové zájmy, při kterých jedinec vyvíjí sám nějakou činnost a následně produkuje nějaké hodnoty, zabývá se aktivně předmětem daného zájmu (například se může jednat o kreslení, zpívá či hrani fotbalu). Receptivní zájmy jsou takové, během kterých se činnost omezuje pouze na vnímání objektu daného zájmu (například přednášky o předmětu zájmu nebo sledování filmu v televizi) (Hájek et al., 2008).
- **Podle délky trvání** – z hlediska délky trvání se zájmy dělí na krátkodobé, dočasné, přechodné a trvalé. Délka jednotlivých činností může být určena organizačními podmínkami nebo zájmem a možnostmi jedince, často záleží i na vývojové fázi, ve které se jedinec právě nachází (Hájek et al., 2008).
- **Podle míry soustředění** na předmět zájmu – z tohoto hlediska můžeme rozlišovat dva zájmy, a to na zájem jednostranný a mnohostranný. Hájek et al. (2008, s. 167) uvádějí, že „*je však zjednodušením prohlásit mnohostranné zájmy za povrchní a jednostranné za hluboké.*“
- **Podle společenského významu** – lze zájmy rozdělit na žádoucí (ty jsou vnímány jako hodnotné, v souladu se společenskými hodnotami, popřípadě právními normami) a na nežádoucí (tyhle zájmy se se společenskými normami neslučují). Společensky podporovaná zájmová činnost kladně přispívá k rozvoji osobnosti, jeho talentu a zároveň ke zdravému životnímu stylu. Pokud volný čas není využitý, tak může vést až k rizikovému chování (Hájek et al., 2008).
- **Podle obsahu** – jedním ze základních a tradičních způsobů dělení zájmových činností je bezpochyby rozdělení podle obsahu. Jedná se o zájmové činnosti společenskovední, přírodovědně-ekologické, estetickovýchovné, pracovně-technické, tělovýchovné, sportovní a turistické. **Společenskovední** – rozšiřují u dětí poznatky všeobecně společenské, historické, jazykové, folklórní aj., nabízejí široké možnosti i pro individuální aktivity (sběratelství, seznamování s historickými objekty, dodržování tradic, studium cizích jazyků, poznávání významných objektů, aj.). **Přírodovědně-ekologické** – přispívají k rozšiřování znalostí o tom, co se děje v přírodě a podporují vztah k její ochraně (pozorování živé a neživé přírody,

pěstitelské práce, rybářství, včelařství, chovatelství, aj.). **Estetickovýchovné** – zaměřují se na rozvoj hudebního, výtvarného, dramatického, hudebně-pohybového a literárního vyjádření, zároveň podporují kulturu chování, tvořivost a výchovu vkusu (např. hra na hudební nástroj, četba, dramatické hry, různé výtvarné techniky, aj.) **Pracovně-technické** – tyto činnosti přispívají k systematickému zlepšování manuálních dovedností, rozšiřují znalosti o technických poznatcích a umožňují praktické využívání. Jelikož se jedná o pestrou škálu aktivit, tak se u žáků prohlubuje zájem o tvůrčí práci a aktivní zapojení do řešení aktuálních problémů techniky a vědy (práce s různými materiály, modelářství, elektrotechnika, práce se stavebnicemi, aj.). **Tělovýchovné, sportovní a turistické** – podporují fyzickou kondici i psychickou odolnost dětí (akrobacie, sportovní hry, turistika, florbal, aj.). Mohou se objevovat také zájmové činnosti, které nemůžeme jednoznačně zařadit mezi zmíněné kategorie, jedná se o tzv. hraniční zájmové oblasti (Pávková, 2002).

Pávková (2014) zájmy a zájmové činnosti rozděluje do několika kategorií, a to jako zájmové činnosti aktivní, receptivní, hluboké a povrchní, krátkodobé a dlouhodobé, žádoucí a nežádoucí. Při **zájmových činnostech aktivních** se jedinec aktivně zapojuje do činnosti, jako příklad si můžeme uvést provozování nějakého sportu, kde se podílí na fyzickém výkonu a rozvoji vlastních schopností. Naopak **zájmové činnosti receptivní** se vyznačují velmi nízkou aktivitou ze strany jedince. Při těchto činnostech se jedinec pasivně věnuje činností, jedná se například o sledování televize či poslech hudby. Tyto činnosti nejsou označovány za negativní, i když se nejedná o aktivní účast, jelikož mohou přinášet např. relaxaci, která má pozitivní vliv na osobní pohodu a psychické zdraví. Intenzitou zájmu se určuje jeho kvalita. **Zájmové činnosti hluboké** jsou velmi kvalitní, jelikož se zaměřují na intenzivní zapojení mysli, tyto činnosti podporují osobní rozvoj jedince. Na druhou stranu **zájmové činnosti povrchní** už nejsou tak náročné, mohou být odpočinkové i zábavné, nevedou k hlubšímu seberozvoji. Další rozdělení je z hlediska časového trvání, a to na **krátkodobé**, kdy tyto činnosti neovlivňují rozvoj jedince. Naopak **dlouhodobé** jsou kvalitnější, jelikož přináší trvalé benefity. V neposlední řadě jsou to zájmové činnosti rozdělené z hlediska společenských norem, kdy mezi **žádoucí činnosti** se řadí zájem o kulturu či sport a naopak mezi **nežádoucí činnosti** zahrnují činnosti s negativním dopadem na jedince, např. zájem o gambling, drogy či alkohol (Pávková, 2014).

2.4 Organizační formy zájmové činnosti

Vymezení zájmové činnosti je ukotveno v zákoně č. 561/2004 Sb., školský zákon. Rozlišuje se šest forem. Pravidelná zájmová činnost je realizována prostřednictvím zájmových kroužků, souborů, oddílů apod., více se tomu budeme věnovat níže. Příležitostná zájmová činnost zahrnuje různé jednorázové akce, jako jsou třeba besedy na různá témata, sportovní turnaje, exkurze nebo organizované výlety. Táborová činnost se rozumí příměstské i pobytové tábory či soustředění. Dále osvětová činnost se zaměřuje na preventivní programy a přednášky. Spadá sem také individuální práce s nadanými dětmi v rámci soutěží či olympiád, dále zahrnuje výuku na hudební nástroje nebo práci s jedinci se specifickými vzdělávacími potřebami. V neposlední řadě jsou to otevřené nabídky spontánních činností, které se vztahují k různým příležitostem a svátkům (vánoční tvoření, dětský den, masopust, aj.) (Hájek et al., 2008).

Pravidelná zájmová činnost podporuje individuální rozvoj zúčastněného, který je úzce propojen s veřejně prospěšnou a tvůrčí činností skupiny (Hofbauer, 2004). Podle Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy ČR pravidelná zájmová činnost zahrnuje rekreační, výchovné a vzdělávací aktivity (Zájmové vzdělávání, 2025). Činnost je realizována v zájmových útvarech, které zahrnují některé z následujících označení:

- **Kroužek** – jedná se o menší zájmový útvar, jehož aktivity se orientují na osobní rozvoj dětí. Zaměřuje se především na budování vnitřních vztahů v rámci dané skupiny a na společné sdílení dovedností i zájmů. Například se jedná o čtenářský kroužek nebo modelářský kroužek (Hájek et al., 2008).
- **Soubor** – zpravidla se jedná o útvar větší než je kroužek, má komplexnější strukturu. Jeho činnost je orientována na veřejnou prezentaci výsledků vlastní práce, např. pěvecký soubor, taneční soubor. Soubor má větší počet členů než kroužek (Hájek et al., 2008).
- **Klub** – zájmový útvar s volnější organizační strukturou, kde spíše převažuje receptivní činnost členů, dochází jen k pasivnímu přijímání podnětů z okolí. Jedná se například o různé sportovní fankluby (Hájek et al., 2008).
- **Oddíl** – tohle označení je výjimečné, obvykle je spojováno s tělovýchovnými nebo turistickými skupinami. Označuje, že určitý útvar je součástí širšího organizačního celku a stále má podobu kroužku (Hájek et al., 2008). Jako příklad bychom uvedli

skautská střediska, která mají pod sebou hned několik skautských oddílů (Organizační struktura, 2023).

- **Kurz** – Zájmový útvar, jehož činnost má určitou dobu trvání, většinou kratší než jeden rok, a je zaměřený na osvojování nových dovedností a vědomostí. Jednotlivé kurzy na sebe mohou navazovat a tematicky se odlišovat. Například se jedná o kurz vaření, pečení či práce na počítači (Hájek et al., 2008).

3 SPECIFIKA OBDOBÍ DOSPÍVÁNÍ

Ve třetí kapitole se zaměříme na charakteristiku období dospívání z hlediska vývojové psychologie – vývoj schopností, dovedností a zájmů, kognitivní vývoj, emoční vývoj a specifická komunikace, také se podíváme na činitele ovlivňující jedince ve volném čase a na současné trendy a rizika spojené s trávením volného času.

3.1 Vymezení období dospívání

Podle Vágnerové a Lisé (2022) dochází ke komplexní proměně osobnosti po tělesné, sociální i psychické stránce. Langmeier a Krejčířová (2006) uvádí, že v základním, tedy biologickém pohledu můžeme období dospívání vymezit jako životní úsek mezi prvními známkami pohlavního zrání (např. objevení prvních sekundárních pohlavních znaků) a dosažením plné pohlavní zralosti (tzn. plná reprodukční schopnost) a dokončení tělesného růstu. Spolu s již zmíněnými biologickými změnami dochází ke značným psychickým proměnám, jako je emoční labilita, nové pudové tendence nebo rozvoj abstraktního myšlení. Současně s tím probíhá také sociální přechod, který se odráží v měnících se očekáváních společnosti i ve vlastním sebepojetí. Tyto změny jsou vzájemně propojené, avšak neprobíhají vždy současně a přímo kauzálně. Psychický vývoj a sociální zařazení ovlivňují jiné faktory, včetně hormonálních změn, vnímání vlastního těla a reakcí okolí.

Období dospívání je vymezeno dolní hranicí přibližně 11–12 let a horní hranicí přibližně 20–22 let. Jelikož jsou mezi zmíněnými věkovými hranicemi značné rozdíly, tak Langmeier (2006) rozčleňuje celé období na další dvě. Prvním obdobím je období pubescence, což je období zhruba v rozmezí od 11 do 15 let. Druhým obdobím je období adolescence, do kterého se řadí jedinec od zhruba 15 let do 22 let. Podle tohoto rozdělení nám vyplývá, že děti navštěvující druhý stupeň na základní škole spadají do období pubescence (Langmeier, Krejčířová, 2006).

Vývoj schopností, dovedností a zájmů

Během dospívání dochází k výraznému pokroku v motorickém vývoji oproti předchozím obdobím. Děti a mládež si rychle osvojují dovednosti, které vyžadují sílu, jemnou koordinaci pohybů, obratnost a cit pro rovnováhu. Tohle často vede k jejich zvýšenému zájmu o sport. Současně s tím významně pokračuje také vývoj vnímání, především vizuálního, které se dostává na maximum. S tím souvisí to, že již představy nejsou tak živé a jsou spíše obecnější. Dále se rozšiřuje slovní zásoba, výrazová schopnost a jedinci jsou schopni složitějších

větných staveb. Celkový rozvoj motorických, percepčních a jiných schopností podněcuje nové a intenzivnější zájmy, mezi tyto zájmy spadá například sport, hudba, četba nebo návštěva divadla (Langmeier, Krejčířová, 2006). V tomto období se projevují i rozdíly mezi zájmy dívek a chlapců (Hájek et al., 2008). V dnešní době děti na druhém stupni základní školy tráví svůj volný čas spíše pasivními aktivitami spojenými s digitálními technologiemi. Děti tráví značnou část svého času během dne před obrazovkami, ať už se jedná o sledování videí, hraní her či komunikaci na sociálních sítích s vrstevníky. Průměrně děti stráví těmito aktivitami ve všední den okolo 2,6 hodin, během víkendu jsou to až 4 hodiny (Kaplánek, 2022).

Vývoj kognitivní

Dospívající jsou se svými intelektuálními schopnostmi v podstatě téměř na vrcholu a často v tomto ohledu předčí starší jedince, zejména pokud se nejedná jen o shromažďování a mechanické využívání znalostí, ale o pružné a kreativní myšlení. Při řešení problému dospívající pracuje s možnými alternativními řešeními, již se nespokojí pouze s jediným řešením. Objevuje se nový způsob myšlení tzv. formálně abstraktní, tento způsob myšlení je nezbytný pro pochopení učiva v mnoha školních předmětech a zároveň tvoří základ každé vědecké práce i fungování moderní společnosti. Má kritický přístup k vlastnímu i cizímu myšlení, nejde mu jen o povrchní vnímání toho, co vidíme nebo slyšíme, ale zvládne odlišit domněnky od ověřených faktů (Langmeier, Krejčířová, 2006).

Vývoj emoční

Ve srovnání s jejich dřívějšími emočními projevy, jsou nyní výraznější a zároveň méně přiměřené vyvolávajícím podnětům. Citové prožitky dospívajících mohou být velmi intenzivní, ale také proměnlivé a krátkodobé. Jedinci nejsou často schopni vysvětlit jejich příčinu, což pro ně samotné může být velmi nepříjemné. Dále je velmi typické neprojevovali svých citů navenek, jelikož jedinci považují své prožitky za intimní součást svých osobností (Vágnerová, Lisá, 2021).

Specifická komunikace

Komunikace mezi dospělým a dospívajícím často bývá ohrožena rizikem nepochopení, především se může jednat o komunikaci mezi dítětem a rodičem. Na rozdíl komunikace s vrstevníky se liší od komunikace s dospělými. Komunikační vzorce jsou součástí skupinové identity, dále do ní patří úprava zevnějšku nebo oblečení. Dospívající si mezi sebou tvoří vlastní styl, pro který může být charakteristické preference některých slov,

užívání určitých obrátů nebo používání zkratk. U pubescentů bývá komunikace silně vyjádřena neverbální složkou, jedná se hlavně o grimasování, dotýkání, strkání nebo typické hihňání. Sdělení se vyznačují zkratkovitostí, často připomínající kód, kterému by neměl rozumět nikdo nezasvěcený. Dále je typické dlouhé a opakované hovory či posílání zpráv, jejich smysl je nějaké potvrzení již existujícího vztahu, většinou se nejedná o aktuální potřebu sdělit něco důležitého. Nemůžeme opomenout ani velkou oblibu v komunikaci přes různé sociální sítě, kde každý z nich se může projevovat a prezentovat jak chtějí (Vágnerová, Lisá, 2021).

3.2 Činitelé ovlivňující jedince ve volném čase

Osobnost každého člověka se formuje postupně v průběhu života působením různých činitelů. Mezi nejvýznamnější výchovné činitele se řadí rodina a její členové, která hraje důležitou roli při výchově jedince, na ni dále navazuje předškolní zařízení a škola, v mimoškolním prostředí se může jednat o volnočasové instituce a další subjekty. Právě v období puberty vstupují mezi významné výchovné činitele také vrstevnické skupiny (Pávková, 2002).

Rodina

Hofbauer (2004, s. 56) uvádí, že „rodina jako primární sociální skupina je pro rozhodující většinu dětí a mladých lidí také prvotní prostředím volnočasového života a výchovy, zásadně se podílejícím na formování jejich osobnosti.“ Rodina dítěti poskytuje sociální ochranu a materiální zázemí, zároveň hraje důležitou roli ve vzdělávání i výchově. Podporuje u něj rozvoj mezilidských vztahů a klade základy hodnotové orientace. Na volný čas dětí v rodině má zásadní vliv výchovné prostředí a životní podmínky, včetně velikosti rodiny, dále zda je úplná či neúplná nebo také věk rodičů při jejím zakládání. Volnočasové aktivity jsou v rodině ovlivněny životním stylem a postoji rodičů a podmínkami, které pro ně vytváří. Zásadní roli hraje přístup rodičů, ti by neměli volný čas dětí striktně určovat a na druhou stranu ho neponechávat zcela bez směru. V ideálním případě by rodiče měli fungovat jako spoluorganizátoři či inspirátoři společných aktivit, které obohacují celou rodinu (Hofbauer, 2004). Pávková (2014) uvádí, že by rodiče měli být pozitivní vzory pro své děti. Měli by sami umět s volným časem správně hospodařit, nepodceňovat ani na druhou stranu nepřeceňovat. Další možností rodičů při ovlivňování volného času dětí je podpora jejich zájmů. Nenásilně směřovat děti k vhodným zájmům mohou právě ti rodiče, kteří znají své dítě.

Škola

Na výchovné působení rodiny navazuje působení předškolního zařízení a následně škola (Pávková, 2002). Škola je výchovná a vzdělávací instituce, která významně ovlivňuje trávení volného času dětí a mládeže (Hofbauer, 2004). I když výchova žáků ve volném čase není hlavním úkolem školy, tak se propojování vyučování s dobou mimo vyučování ukazuje jako žádoucí a užitečné (Pávková, 2014). Škola nabízí poznání různých oblastí dvěma přístupy, a to ve vyučování a ve volnočasových aktivitách. Volnočasové aktivity se snaží vést tak, aby přispívaly k dalšímu rozvoji dětí a byly pro ně přínosné i v budoucnosti. Mezi volnočasové aktivity, které školy nabízejí patří příležitostné, jednorázové volnočasové aktivity, které mají za cíl rozšířit a prohloubit obsah vyučovacího procesu nebo mohou mít funkci oddechovou či kompenzační. Jedná se o sportovní akce, návštěvy historických památek, školy v přírodě a další. Dále školy nabízejí různé soutěže nebo pravidelné zájmové činnosti (zájmové kroužky či sportovní družstva) (Hofbauer, 2004). Zmíněné volnočasové aktivity vytvářejí prostor pro budování pozitivních vztahů mezi žáky, pedagogy i zákonnými zástupci žáků, dále také přispívají k posilování školních tradic. Pedagogové jsou pro své žáky nejen odbornou autoritou, ale také určitý osobní vzor, a to právě i v oblasti nakládání s volným časem. Například otevřená komunikace o zálibách může přispívat k motivaci žáků a posilovat vzájemné porozumění (Pávková, 2014).

Instituce pro výchovu mimo vyučování

Instituce pro výchovu mimo vyučování mají za cíl doplňovat výchovné působení rodiny a školy. Jedná se především o střediska volného času, domovy mládeže, jazykové školy, tělovýchovné a sportovní organizace, základní umělecké školy, různá občanská sdružení dětí a mládeže. Mezi funkce zmíněných institucí patří oddech, zábava, osvojování nových poznatků, návyků a dovedností či utváření postojů, kompetencí a sociálních vztahů (Hofbauer, 2004).

Vrstevnické skupiny

Vrstevnické skupiny začínají vznikat již od raného dětství především v místě jejich bydliště, poté se dále rozšiřují. Pro jedince vždy byli a vždy budou velmi důležité hlavně proto, že pomáhají vytvářet neformální mezilidské vztahy a kontakty. Právě v období pubescence vlivy vrstevnických skupin dostávají do popředí. (Pávková, 2002). Tyhle skupiny hrají velkou roli v trávení volného času dětí a mládeže. Vrstevnickou skupinou se rozumí jedinci podobného věku, sociálního postavení, zájmů. Vliv skupin může být pozitivní i negativní, pokud se jedná o negativní působení, tak může vést až k antisociálnímu či delikventnímu chování, například ke vzniku problémových skupin nebo různých gangů (Hofbauer, 2004).

3.3 Trendy a rizika spojené s trávením volného času

Volný čas hraje v životě dětí na druhém stupni základní školy klíčovou roli, jelikož ovlivňuje jejich fyzický, sociální i psychický vývoj (Pávková, 2002).

Trendy v trávení volného času

V posledních letech se způsob trávení volného času změnil, především v důsledku digitalizace, rozvoji sociálních sítí a proměn životního stylu dětí (Zdravá generace, 2023). Studie Health Behaviour in School-aged Children (2019) uvádí, že jsou děti ve volném času aktivní a tráví ho různorodě. Věnují se jak organizovaným, tak i neorganizovaným aktivitám. V rámci organizovaných aktivit se chlapci věnují především sportovním aktivitám, nejčastěji se jedná o fotbal, florbal, jízdu na kole nebo freestyle na koloběžce. U dívek převládají umělecké aktivity, jako je tanec, zpěv, psaní básniček či hraní na hudební nástroj. Oblíbené jsou mezi dětmi a mládeží také neorganizované aktivity, které nemají předem danou strukturu či pravidelnost, nejčastěji se jedná o četbu, návštěvu kina, čas strávený s vrstevníky na sídlišti či v nákupních centrech, hraní stolních a karetních her nebo zvl. tzv. nicnedělání (Zdravá generace, 2019). Vedoucí výzkumného týmu studie Health Behaviour in School-aged Children Kalman (2019) uvádí: „Zjistili jsme, že děti, které tráví svůj volný čas organizovaně, se těší vyšší životní spokojenosti a jsou úspěšnější ve škole. Najdeme mezi nimi také menší počet pravidelných kuřáků (zhruba poloviční riziko) i těch, kteří mají zkušenost s opakovanou opilostí. Mladí lidé, kteří sportují, pak lépe hodnotí vztahy se svými vrstevníky.“

Rizika v trávení volného času

Zájmové kroužky či sportovní aktivity přinášejí dětem pozitivní přínosy, tak naopak se mohou objevovat během trávení volného času i rizika. Mezi ně patří například nadměrné používání digitálních technologií, s tím spojené nadměrné trávení času na sociálních sítích či hraní počítačových her. S rozvojem informačních technologií děti a mládež tráví více svého volného času nejen u televize, ale také na počítačích, mobilech a tabletech (Kaplánek, 2022). Děti ve věku 11 až 15 let stráví na mobilu, tabletu nebo počítači v průměru 2 hodiny a 38 minut během všedního dne, o víkendu se tento průměrný čas navyšuje až na 4 hodiny a 2 minuty (Patočková et al., 2022). Dívky mají větší sklon k problematickému používání internetu a závislosti na sociálních sítích, naopak chlapci k hraní počítačových her (Suchá et al., 2024). Sociální sítě jsou moderní formou komunikace v online prostředí založené na aktivní interakci a zpětné vazbě. Uživatelé si mohou vytvářet profily, navazovat různé

kontakty a sdílet obsah (např. fotografie, videa či zprávy) v rámci virtuální komunity. Mezi nejpoužívanější sociální sítě se řadí Facebook, YouTube, Instagram, WhatsApp či TikTok (Chomynová et al., 2024). Počítačové hry se řadí mezi digitální hry. Digitální hry uživatelům představují elektronickou formu zábavy, jsou dostupné na různých zařízeních, jako jsou herní konzole (např. Xbox či PlayStation), počítače, tablety či mobilní telefony. Digitální hry se mohou podle typu zařízení dělit právě na počítačové hry, dále na konzolové a mobilní hry (Suchá et al., 2024). Ve studii Health Behaviour in School-aged Children (2019) jsou uživatelé (děti a mládež) rozděleni do čtyř skupin podle intenzity využívání sociálních sítí:

- **Neuživatelé/neaktivní uživatelé** – specifická skupina uživatelů, kteří buď vůbec nevlastní účet na žádných sociálních sítích, nebo jej využívají jen výjimečně. Jejich interakce s vrstevníky probíhá z větší části osobně.
- **Běžní uživatelé** – do této skupiny uživatelů spadají děti, kteří využívají sociální sítě pravidelně, většinou každý den, ale jejich používání nepřekračuje běžné a nezdravé meze. Sociální sítě jsou pro ně prostředek pro komunikaci s vrstevníky či zdroj zábavy, ale dodržují rovnováhu mezi online a offline světem.
- **Intenzivní uživatelé** – jsou uživatelé, kteří tráví v online prostředí značné množství času, jsou téměř v neustálém kontaktu s digitálním světem. I když je jejich online aktivita vysoká, tak se jim daří udržovat zdravou rovnováhu mezi reálným a virtuálním světem. Sociální sítě nezasahují negativně do plnění jejich školních povinností nebo nenarušují jejich mezilidské vztahy.
- **Problematictí uživatelé** – tito uživatelé vykazují již známky nezdravého vztahu k virtuálnímu prostředí, což může směřovat až k rozvoji závislostního chování. V důsledku nadměrného používání sociálních sítí zanedbávají své zájmy, mezilidské vztahy i plnění školních povinností. Dochází i k tomu, že záměrně zkreslují nebo utajují informace o tom, jak dlouho tráví na sociálních sítích. Kvůli jejich užívání se často mohou dostávat do konfliktů se svými rodiči či dalšími autoritami (Zdravá generace, 2019).

Problematické užívání sociálních sítí má na děti a mládež několik negativních dopadů. U jedinců se mohou objevovat nezdravé stravovací návyky (např. vyšší pravidelná konzumace energetických nápojů či chipsů), dále se snižuje intenzita pohybu a věnování se sportu, jelikož tráví čas sezením u digitálních technologií. Zvyšuje se riziko depresí, děti jsou podrážděné, cítí se více osamělé, objevují se emocionální problémy a větší problémy

s chováním než u běžných uživatelů. Dále se objevují větší sklony k rizikovému chování, může se jednat o šikanu či kyberšikanu nebo užívání návykových látek (Zdravá generace, 2023).

II PRAKTICKÁ ČÁST

4 VÝZKUM

V teoretické části práce jsme se zaměřili na volný čas, jeho funkce a aspekty trávení volného času. Dále jsme se věnovali zájmovému vzdělávání a charakterizovali jsme si období dospívání z pohledu vývojové psychologie. Na zmíněné teoretické poznatky navazujeme našim výzkumným šetřením, které je zaměřeno na trávení volného času žáků druhého stupně na vybrané základní škole. Jsme si vědomi toho, že problematika trávení volného času dětí a mládeže je častým předmětem různých výzkumů, náš výběr byl motivován požadavkem střediska volného času.

V této kapitole si vymezíme výzkumný problém, kterým chceme zjistit důležité informace k naší problematice. Dále si stanovíme výzkumné cíle a výzkumné otázky. Popíšeme si techniku sběru dat a v neposlední řadě se seznámíme s výzkumným souborem.

4.1 Vymezení výzkumného problému

Žáci na druhém stupni disponují v průměru dvěma až čtyřmi hodinami volného času. S rozvojem digitálních technologií a online prostředí se mění i volnočasové preference dětí a mládeže, přičemž více volného času tráví v digitálním prostoru (Patočková et al., 2022). Volný čas neslouží jen k zábavě a odpočinku, ale zároveň představuje důležitý prostor pro formování osobnosti, dovedností, zájmů i hodnot (Hamřík, 2022). Způsob, jakým žáci tráví svůj volný čas, může značně ovlivnit jejich fyzické i psychické zdraví, jejich budoucí životní styl i mezilidské vztahy. Z toho důvodu je potřebné se zaměřovat na aktuální trendy a preference volného času.

Výzkumný problém této diplomové práce je vymezen jako: **Způsob trávení volného času žáků 2. stupně na vybrané základní škole.**

4.2 Cíle výzkumu

Hlavním výzkumným cílem je zjistit, jak tráví volný čas žáci druhého stupně na vybrané základní škole.

Pro dosažení hlavního výzkumného cíle jsme si stanovili tyto dílčí cíle:

1. Zjistit, jakým aktivitám se žáci druhého stupně základní školy ve svém volném čase věnují nejčastěji.
2. Zjistit, společně s kým se nejčastěji věnují aktivitám ve volném čase žáci druhého stupně základní školy.

3. Zjistit, jaké zájmové činnosti navštěvují žáci druhého stupně základní školy.
4. Zjistit, jaké organizace navštěvují žáci druhého stupně základní školy.

4.3 Výzkumné otázky

Na základě stanovených výzkumných cílů jsme formulovali jednu hlavní výzkumnou otázku a následně čtyři dílčí výzkumné otázky.

Hlavní výzkumná otázka: Jak tráví volný čas žáci druhého stupně na vybrané základní škole?

Dílčí výzkumná otázka č. 1: Jakým aktivitám se nejčastěji věnují ve svém volném čase žáci druhého stupně základní školy?

Dílčí výzkumná otázka č. 2: Společně s kým se nejčastěji věnují aktivitám ve volném čase žáci druhého stupně základní školy?

Dílčí výzkumná otázka č. 3: Jaké zájmové činnosti žáci druhého stupně základní školy navštěvují?

Dílčí výzkumná otázka č. 4: Jaké organizace žáci druhého stupně základní školy navštěvují?

4.4 Metodologie výzkumu

Za účelem zjištění, jak žáci druhého stupně vybrané základní školy tráví svůj volný čas, jsme zvolili **kvantitativní výzkumné pojetí**, protože chceme zmapovat, jakým aktivitám se žáci druhého stupně základní školy nejčastěji věnují ve svém volném čase, s kým se jim věnují a zda volný čas tráví organizovanými aktivitami. Chceme zjistit, jaké zájmové aktivity žáci navštěvují a zda navštěvují volnočasové organizace. Výzkum byl realizován formou **dotazníkového šetření**. Chráska (2016, s. 158) uvádí, že „*dotazník je soustava předem připravených a pečlivě formulovaných otázek, které jsou promyšleně seřazeny a na které dotazovaná osoba (respondent) odpovídá písemně.*“ Velká výhoda dotazníku je spatřována v tom, že umožňuje poměrně rychlé a ekonomické shromažďování dat od většího počtu respondentů.

4.5 Technika sběru dat

Vzhledem ke kvantitativnímu pojetí výzkumného problému jsme zvolili jako výzkumnou techniku dotazník. Inspirovali jsme se **dotazníkem Children's Leisure Assessment**

(CLASS) (Rosenblum, 2010). Tento dotazník slouží ke komplexnímu hodnocení volnočasových aktivit dětí školního věku. Dotazník umožňuje zkoumat až 50 volnočasových aktivit z širokého hlediska prostřednictvím šesti dimenzí: rozmanitost (konkrétní aktivity), frekvence (jak často se daným aktivitám věnují), společenskost (s kým dané aktivity vykonávají), preference (jak moc mají danou aktivitu rádi), spotřeba času (kolik času daným aktivitám věnují) a žádoucí aktivity (které aktivity jsou žádoucí, ale v současné době se jim nevěnují). Aktivity jsou rozdělené do čtyř kategorií, jedná se o instrumentální vnitřní aktivity, dále o venkovní aktivity, třetí jsou sebeobohacovací aktivity a poslední jsou hry a sportovní aktivity (Rosenblum et al., 2010).

Náš dotazník obsahuje 10 položek. První a druhá položka jsou identifikační otázky. Třetí položka se zaměřuje na volnočasové zařízení, které žáci mohou navštěvovat ve vybrané lokalitě, čtvrtá a pátá se orientuje přímo na střediska volného času. Šestá i sedmá položka jsou položky inspirované z již zmíněného dotazníku Children's Leisure Assessment (CLASS), ze kterého jsme si vybrali ze zmíněných šesti dimenzí rozmanitost, kde jsme zvolili 41 různých aktivit, frekvenci a společenskost. U těchto položek respondenti odpovídali na frekvenci, jak často se dané aktivitě věnují (nikdy – párkrát za rok – jednou za měsíc – jednou/dvakrát za týden – každý den) a na společenskost, s kým se nejčastěji dané aktivitě věnují (sám/sama – se členy rodiny – s kamarádem/kamarádkou – s kamarády). Osmá až devátá položka se zaměřuje na to, jakým aktivitám se respondenti nejvíce věnují, jakým se nevěnují, ale rádi by se jim věnovali a nakonec poslední položka se zaměřuje na aktivity, kterým se věnují v rámci střediska volného času.

V tabulce 2 - Nabídka aktivit jsme uvedli 41 aktivit, se kterými jsme v dotazníku pracovali. Barevně jsme odlišili aktivity venkovní, vnitřní, sebeobohacující, hry a sportovní aktivity.

Kategorie aktivity
Venkovní aktivity
Vnitřní aktivity
Sebeobohacující
Hry a sportovní aktivity

Tabulka 1 - Legenda k nabídce aktivit

Sledování televize	Ping pong/tenis
Sledování videí (př. YouTube, TikTok)	Týmové míčové hry
Sledování filmů v kině	Gymnastika
Hraní her na PC	Plavání
Surfování na internetu	Běh/běžecké závody
Komunikace přes sociální sítě (př. Instagram, TikTok)	Návštěva restaurací
Spánek přes den	Návštěva divadla
Poslech hudby (př. YouTube, Spotify)	Práce na zahradě
Péče o domácí mazlíčky	Návštěva příbuzných
Pomoc v domácnosti	Turistika
Kreativní tvoření	Návštěva knihovny
Vaření nebo pečení	Čtení knih
Kreslení/malování	Psaní příběhů/básní
Tanec	Konverzace s rodiči
Zpěv	Telefonování s přáteli (hovor delší 2 minuty)
Hra na hudební nástroj	Osobní setkání s přáteli
Hraní deskových/karetních her	Poflakování se
Bojová umění	Trávení času v obchodním centru/obchodech
Jízda na kolečkových bruslích/koloběžce	Dobrovolnictví/pomoc druhým
Jízda na kole	Kroužky střediska volného času
Hraní venku	

Tabulka 2 - Nabídka aktivit

4.6 Výzkumný soubor

Pro náš výzkumný soubor jsme zvolili účelový výběr, u kterého nerozhoduje náhoda. Náš výzkum je realizovaný na zakázku pro vybrané středisko volného času, tudíž náš výzkumný výběrový soubor se skládá z žáků druhého stupně vybrané základní školy, kteří jsou pro dané středisko volného času nejrelevantnější. Nashromážděná data umožní formulovat konkrétní specifická doporučení pro středisko volného času.

Vybraná základní škola je městská škola, jedná se o úplnou školu. Nachází se zde první i druhý stupeň. Celkově školu navštěvuje 545 žáků, z toho 185 žáků na prvním stupni a 360 žáků na druhém stupni. Výrazný rozdíl počtu žáků na prvním a druhém stupni je zapříčiněn tím, existuje několik neúplných základních škol ve spádové oblasti. Vybraná základní škola s vybraným střediskem volného času pravidelně spolupracuje na různých akcích (např. poznávací zájezd do zahraničí pro žáky druhého stupně nebo slavnost slabikáře pro žáky prvního stupně) (Základní škola Luhačovice, 2024).

Ročník	Počet žáků
6. ročník	81
7. ročník	100
8. ročník	91
9. ročník	88
Celkem	360

Tabulka 3 – Počet žáků 2. stupně na vybrané základní škole

Výzkum probíhal od listopadu 2024 do ledna 2025 a zúčastnilo se jej 120 respondentů, což představuje jednu třetinu z celkového počtu žáků druhého stupně na vybrané základní škole. Přesněji se jednalo o 65 dívek (54,2 %) a 55 chlapců (45,8 %). V tabulce 4 – Navštěvovaný ročník můžeme vidět rozdělení respondentů podle ročníku, který navštěvují.

Ročník	Počet respondentů
6. ročník	27
7. ročník	31
8. ročník	39
9. ročník	23
Celkem	120

Tabulka 4 – Navštěvovaný ročník

5 ANALÝZA A INTERPRETACE DAT

V této kapitole se budeme zabývat analýzou a následně interpretací sesbíraných dat od respondentů. Data získaná dotazníkovým šetřením jsme převedli do datové tabulky programu Microsoft Excel a následně vyhodnotili. V první části kapitoly provedeme analýzu jednotlivých položek dotazníku, ve druhé části se zaměříme na čtyři dílčí výzkumné otázky.

5.1 Analýza dat

Dotazníky byly zaslány na vybranou základní školy v elektronické podobě. Celkově dotazníky vyplnilo 120 respondentů (žáků druhého stupně základní školy). V první části dotazníku jsme se zaměřili na demografické otázky (položka č. 1 a položka č. 2), které nám poskytují základní informace o respondentech. V analýze dat se zaměříme až na druhou část dotazníku, které se věnuje již položkám směřující na trávení volného času respondentů (položka č. 3 – položka č. 10).

Položka č. 3 – Navštěvuješ nějaké z uvedených zařízení?

U položky č. 3 měli respondenti možnost označit více odpovědí a také možnost uvést vlastní odpověď. Možnost vlastní odpovědi využili 4 respondenti, kteří uvedli odpověď soubor Malé Zálesí (2 respondenti, 1,7 %), plovárnu (1 respondent, 0,8 %) a Orion Hlučín (1 respondent, 0,8 %). Dále 21 respondentů (17,5 %) nenavštěvuje žádné z podobných zařízení. Sportovní kluby navštěvuje 43 respondentů (35,8 %), Junák – český skaut 13 respondentů (10,8 %), dále sbor dobrovolných hasičů 17 respondentů (14,2 %), církevní organizace 7 respondentů (5,8 %), do střediska volného času chodí 24 respondentů (20 %), do knihovny 15 respondentů (12,5 %) a základní uměleckou školu navštěvuje 36 respondentů (30 %).

Položka č. 4 – Pokud navštěvuješ středisko volného času, jsi s nabídkou zájmových kroužků spokojený/spokojená?

Položka č. 4 byla určena pro respondenty, kteří středisko volného času navštěvují. Odpovědělo 48 respondentů, z toho 29 kladně (60,4 %) a 19 záporně (39,6 %). Pokud porovnáme počet odpovědí na položku č. 4 s počtem odpovědí na položku č. 3, kde respondenti vybírali zařízení, které ve svém volném čase navštěvují, zjistíme, že se tyto počty neshodují.

Položka č. 5 – Jestli jsi u předchozí otázky uvedl/uvedla „ne“, tak napiš jaký kroužek ti v nabídce chybí:

Položka č. 5 byla otevřená pro vlastní odpovědi respondentů. Mohli zde napsat kroužek, který jim v nabídce chybí. Na tuhle položku odpovědělo 9 respondentů následovně: jeden respondent zmínil atletiku, jeden respondent basketbal, jeden respondent box, dva respondenti by preferovali americký fotbal, jeden respondent by ocenil kroužky věnující se moderním technologiím, další jeden respondent uvedl motokros, jeden respondent rugby a jeden respondent uvedl tanec.

Další část dotazníku se věnovala konkrétním volnočasovým aktivitám, které respondenti měli zadané a určovali u nich frekvenci, jak často se dané aktivitě věnují, dále s kým obvykle aktivitu vykonávají. Poté následovaly otevřené otázky, u kterých nás zajímalo to, jakým aktivitám se věnují nejčastěji, také jakým aktivitám se nevěnují, ale rádi by se jim věnovali a v neposlední řadě nás zajímalo, jakým aktivitám se věnují v rámci střediska volného času.

Položka č. 6 – Jak často provádíte danou aktivitu?

Položka č. 6 byla zaměřena na frekvenci, jak často se uvedeným aktivitám respondenti věnují. Položka obsahovala 41 aktivit (viz tabulka 2 – Nabídka aktivit), frekvence byla měřena na Likertově škále: nikdy – párkrát za rok – jednou za měsíc – jednou/dvakrát za týden – každý den. Konkrétní výsledky můžeme vidět v tabulce 6 - Frekvence, která je také odlišena barevně podle typu vykonávané aktivity (vnitřní, venkovní, sebeobohacující a hry a sportovní aktivity). Aktivity v tabulce byly seřazeny sestupně podle výpočtu průměru.

Na prvních pozicích se nachází aktivity jako sledování videí ($M = 3,89$, $SD = 0,42$), poslech hudby ($M = 3,51$, $SD = 0,96$) a konverzace s rodiči ($M = 3,51$, $SD = 2,60$), dále komunikace přes sociální sítě ($M = 3,38$, $SD = 1,28$), pomoc v domácnosti ($M = 3,31$, $SD = 1,02$). Následuje sledování televize ($M = 3,25$, $SD = 0,91$), osobní setkání s přáteli ($M = 3,24$, $SD = 3,20$), telefonování s přáteli delší než 2 minuty ($M = 3,15$, $SD = 3,13$). Následuje hraní venku ($M = 3,11$, $SD = 1,95$), surfování na internetu ($M = 2,93$, $SD = 1,40$), péče o domácí mazlíčky ($M = 2,89$, $SD = 1,65$), poflakování se ($M = 2,82$, $SD = 3,43$), hraní her na počítači ($M = 2,36$, $SD = 1,60$), jízda na kole ($M = 2,36$, $SD = 1,95$) a návštěva příbuzných ($M = 2,15$, $SD = 2,66$). Dále týmové míčové hry ($M = 2,10$, $SD = 2,32$), vaření či pečení ($M = 1,98$, $SD = 1,43$), trávení času v obchodním centru či obchodech ($M = 1,97$, $SD = 3,51$), práce na zahradě ($M = 1,91$, $SD = 2,75$), dobrovolnictví a pomoc druhým ($M = 1,83$, $SD = 3,67$), spánek přes den ($M = 1,79$, $SD = 1,47$). V druhé polovině se umístily aktivity

kreativní, přesněji kreslení nebo malování ($M = 1,66$, $SD = 1,66$) a kreativní tvoření ($M = 1,63$, $SD = 1,50$). Dále hry a sportovní aktivity, a to hraní deskových či karetních her ($M = 1,56$, $SD = 1,71$) a jízda na kolečkových bruslích nebo koloběžce ($M = 1,54$, $SD = 2,01$). Poté následuje návštěva restaurací ($M = 1,53$, $SD = 2,42$), turistika ($M = 1,49$, $SD = 2,85$), čtení knih ($M = 1,44$, $SD = 3,17$), zpěv ($M = 1,38$, $SD = 2,00$), plavání ($M = 1,35$, $SD = 2,36$) a běh či běžecké závody ($M = 1,33$, $SD = 2,60$). S nejnižší frekvencí se objevovaly aktivity sledování filmů v kině ($M = 1,22$, $SD = 0,63$), tanec ($M = 1,18$, $SD = 1,87$), návštěva divadla ($M = 1,14$, $SD = 2,51$), hra na hudební nástroj ($M = 1,05$, $SD = 1,99$), kroužky střediska volného času ($M = 0,90$, $SD = 3,88$), návštěva knihovny ($M = 0,76$, $SD = 2,94$), bojová umění ($M = 0,73$, $SD = 2,02$), ping pong nebo tenis ($M = 0,68$, $SD = 2,14$), gymnastika ($M = 0,38$, $SD = 2,35$) a psaní příběhů nebo básní ($M = 0,23$, $SD = 3,14$).

Kategorie aktivity
Venkovní aktivita
Vnitřní aktivita
Sebeobohacující
Hry a sportovní aktivity

Tabulka 5 - Legenda rozdělení aktivit

	Název aktivity	M	SD		Název aktivity	M	SD
1	Sledování videí (př. YouTube, TikTok)	3,89	0,42	22	Kreslení nebo malování	1,66	1,66
2	Poslech hudby (př. YouTube, Spotify)	3,51	0,96	23	Kreativní tvoření	1,63	1,50
3	Konverzace s rodiči	3,51	2,60	24	Hraní deskových/karetních her	1,56	1,71
4	Komunikace přes sociální sítě (př. Instagram, TikTok)	3,38	1,28	25	Jízda na kolečkových bruslích/koloběžce	1,54	2,01
5	Pomoc v domácnosti	3,31	1,02	26	Návštěva restaurací	1,53	2,42
6	Sledování televize	3,25	0,91	27	Turistika	1,49	2,85
7	Osobní setkání s přáteli	3,24	3,20	28	Čtení knih	1,44	3,17
8	Telefonování s přáteli	3,15	3,13	29	Zpěv	1,38	2,00
9	Hraní venku	3,11	1,95	30	Plavání	1,35	2,36
10	Surfování na internetu	2,93	1,40	31	Běh/běžecké závody	1,33	2,60
11	Péče o domácí mazlíčky	2,89	1,65	32	Sledování filmů v kině	1,22	0,63
12	Poflakování se	2,82	3,43	33	Tanec	1,18	1,87
13	Hraní her na PC	2,36	1,60	34	Návštěva divadla	1,14	2,51
14	Jízda na kole	2,36	1,95	35	Hra na hudební nástroj	1,05	1,99
15	Návštěva příbuzných	2,15	2,66	36	Kroužky SVČ	0,90	3,88
16	Týmové míčové hry	2,10	2,32	37	Návštěva knihovny	0,76	2,94
17	Vaření nebo pečení	1,98	1,43	38	Bojová umění	0,73	2,02
18	Trávení času v obchodním centru/obchodech	1,97	3,51	39	Ping pong/tenis	0,68	2,14
19	Práce na zahradě	1,91	2,75	40	Gymnastika	0,38	2,35
20	Dobrovolnictví/pomoc druhým	1,83	3,67	41	Psaní příběhů/básní	0,23	3,14
21	Spánek přes den	1,79	1,47				

Tabulka 6 - Frekvence

Položka č. 7–S kým aktivitu obvykle vykonáváš?

Položka č. 7 se zaměřovala na společenskost, s kým se respondenti nejčastěji daným aktivitám věnují. Společenskost byla měřena na Likertově škále: sám/sama – se členy rodiny – s kamarádem/kamarádkou – s kamarády. Pokud se dané aktivitě respondent nevěnuje, odpověď přeskočil, v tom případě nebyla odpověď počítána do celkových výpočtů modus, průměru, směrodatné odchylky. Aktivita v tabulce 7 - Společenskost byly seřazeny sestupně podle výpočtu modus. S kamarády se nejčastěji věnují aktivitám jako jsou: sledování filmů v kině ($M = 2,86$, $SD = 1,03$), komunikace přes sociální sítě ($M = 2,73$, $SD = 1,31$), jízda na kolečkových bruslích, koloběžce ($M = 2,63$, $SD = 1,17$), jízda na kole ($M = 2,62$, $SD = 1,15$), hraní venku ($M = 3,41$, $SD = 0,93$), týmové míčové hry ($M = 3,52$, $SD = 0,92$), běh/běžecké závody ($M = 2,55$, $SD = 1,36$), telefonování s přáteli ($M = 3,16$, $SD = 1,11$) a osobní setkání s přáteli ($M = 3,28$, $SD = 1,11$). Mezi aktivity trávené s rodinou jsou nejčastěji: sledování televize ($M = 1,66$, $SD = 0,53$), péče o domácí mazlíčky ($M = 1,55$, $SD = 0,54$), pomoc v domácnosti ($M = 1,72$, $SD = 0,50$), vaření nebo pečení ($M = 1,70$, $SD = 0,59$), hraní deskových/karetních her ($M = 2,24$, $SD = 0,80$), ping pong/tenis ($M = 2,27$, $SD = 0,57$), plavání ($M = 2,39$, $SD = 1,06$), návštěva restaurací ($M = 2,05$, $SD = 0,41$), návštěva divadla ($M = 2,82$, $SD = 0,97$), práce na zahradě ($M = 1,87$, $SD = 0,41$), návštěva příbuzných ($M = 1,98$, $SD = 0,37$), turistika ($M = 2,05$, $SD = 1,11$), konverzace s rodiči ($M = 1,82$, $SD = 0,51$) a trávení času v obchodním centru nebo obchodech ($M = 2,66$, $SD = 0,92$). Samostatně se nejčastěji respondenti věnují následujícím aktivitám: sledování videí ($M = 1,12$, $SD = 0,51$), hraní her na PC ($M = 2,56$, $SD = 1,32$), surfování na internetu ($M = 1,14$, $SD = 0,60$), spánek přes den ($M = 1,16$, $SD = 0,57$), poslech hudby ($M = 1,17$, $SD = 0,61$), kreativní tvoření ($M = 1,29$, $SD = 0,76$), kreslení/malování ($M = 1,27$, $SD = 0,82$), tanec ($M = 2,00$, $SD = 1,26$), zpěv ($M = 1,66$, $SD = 1,17$), hra na hudební nástroj ($M = 1,28$, $SD = 0,78$), bojová umění ($M = 1,83$, $SD = 1,20$), gymnastika ($M = 1,72$, $SD = 1,14$), návštěva knihovny ($M = 1,94$, $SD = 1,11$), čtení knih ($M = 1,05$, $SD = 0,27$), psaní příběhů/básní ($M = 1,21$, $SD = 0,70$), poflakování se ($M = 1,81$, $SD = 1,27$), dobrovolnictví/pomoc druhým ($M = 2,07$, $SD = 1,19$) a kroužky střediska volného času ($M = 2,28$, $SD = 1,39$).

Název aktivity	Mo	M	SD	Název aktivity	Mo	M	SD
Sledování filmů v kině	4	2,86	1,03	Konverzace s rodiči	2	1,82	0,51
Komunikace přes sociální sítě	4	2,73	1,31	Trávení času v obchodním centru/obchodech	2	2,66	0,92
Jízda na kolečkových bruslích, koloběžce	4	2,63	1,17	Sledování videí (př. YouTube, TikTok)	1	1,12	0,51
Jízda na kole	4	2,62	1,15	Hraní her na PC	1	2,56	1,32
Hraní venku	4	3,41	0,93	Surfování na internetu	1	1,14	0,60
Týmové míčové hry	4	3,52	0,92	Spánek přes den	1	1,16	0,57
Běh/běžecké závody	4	2,55	1,36	Poslech hudby	1	1,17	0,61
Telefonování s přáteli	4	3,16	1,11	Kreativní tvoření	1	1,29	0,76
Osobní setkání s přáteli	4	3,28	1,11	Kreslení/malování	1	1,27	0,82
Sledování televize	2	1,66	0,53	Tanec	1	2,00	1,26
Péče o domácí mazlíčky	2	1,55	0,54	Zpěv	1	1,66	1,17
Pomoc v domácnosti	2	1,72	0,50	Hra na hudební nástroj	1	1,28	0,78
Vaření nebo pečení	2	1,70	0,59	Bojová umění	1	1,83	1,20
Deskové/karetní hry	2	2,24	0,80	Gymnastika	1	1,72	1,14
Ping pong/tenis	2	2,27	0,57	Návštěva knihovny	1	1,94	1,11
Plavání	2	2,39	1,06	Čtení knih	1	1,05	0,27
Návštěva restaurací	2	2,05	0,41	Psaní příběhů/básní	1	1,21	0,70
Návštěva divadla	2	2,82	0,97	Poflakování se	1	1,81	1,27
Práce na zahradě	2	1,87	0,41	Dobrovolnictví/pomoc druhým	1	2,07	1,19
Návštěva příbuzných	2	1,98	0,37	Kroužky SVČ	1	2,28	1,39
Turistika	2	2,05	1,11				

Tabulka 7 - Společenskost

Položka č. 8 – Jakým 5 aktivitám věnuješ nejvíce času během týdne?

Tato položka v dotazníku byla otevřená. Respondenti měli vybrat pět aktivit z nabídky v položce č. 6, kterým se během týdne věnují nejčastěji. Po převedení odpovědí do tabulky Microsoft Excel jsme sestavili pořadí aktivit od těch nejčastěji uváděných až po ty, které respondenti nezmiňovali. Nejčastěji uváděnou aktivitou bylo hraní her na PC (36 respondentů), následované komunikací přes sociální sítě, jako jsou Instagram nebo Snapchat (32 respondentů). Na třetím místě byl zmiňován poslech hudby například prostřednictvím YouTube nebo Spotify (29 respondentů). Poté osobní setkávání s přáteli preferovalo 25 respondentů a 22 respondentů sledují videa (př. na YouTube). Další často zmiňované aktivity byly telefonování s přáteli (21 respondentů), jízda na kole (20 respondentů) a konverzace s rodiči uvedlo 19 respondentů. 17 respondentů uvedlo hraní venku a poflakování se, takže trávení volného času bez konkrétního cíle. Péči o domácí mazlíčky a spánek během dne byly zmíněny 16 respondenty. Mezi méně časté aktivity patřilo kreslení, běh a běžecké závody (shodně 12 respondentů), tanec a surfování na internetu (10 respondentů) nebo zpěv (9 respondentů). Hra na hudební nástroj, vaření či pečení a jízda na koloběžce byly zmíněny 8 respondenty. Dále čtení knih a kroužky střediska volného času zmínilo 7 respondentů. Aktivity jako pomoc v domácnosti, sledování televize, práce na zahradě a plavání se objevily u 6 respondentů. Týmové míčové hry a turistiku uvedlo 5 respondentů, zatímco gymnastiku a deskové/karetní hry 4 respondenti. Tenis, bojové umění a návštěvu knihovny 2 respondenti. Úplně nejméně zmiňované aktivity byly kreativní tvoření, trávení času v obchodním centru a návštěva příbuzných (1 respondent). Mezi aktivity, které nebyly zmíněny ani jednou, patří sledování filmů v kině, návštěva divadla, návštěva restaurací, psaní příběhů či básní a dobrovolnictví či pomoc druhým.

Položka č. 9 – Jakým aktivitám se nevěnuješ, ale rád/ráda by ses jim věnoval/věnovala?

Položka č. 9 byla také otevřená. Respondenti opět měli vybírat z nabídky aktivit v položce č. 6, teď ale aktivity, kterým se nevěnují, ale rádi by se jim věnovali. Nejčastěji zmiňovanou aktivitou byla bojové umění (16 respondentů), dále běh či běžecké závody a plavání uvedlo shodně 10 respondentů. Následovaly aktivity jako jsou týmové míčové hry, turistika, tenis (stejně 9 respondentů), zpěv (8 respondentů), vaření či pečení a ping pong (7 respondentů). Šest respondentů by se rádo věnovalo jízdě na kole a tanci, 5 respondentů gymnastice a osobnímu setkávání s přáteli, spánku přes den a hře na hudební nástroje 4 respondenti. Méně často se vyskytovaly aktivity jako jsou kreslení, návštěva knihovny, trávení času v obchodním centru (shodně 3 respondenti), konverzace s rodiči, pomoc v domácnosti,

dobrovolnictví či pomoc druhým a návštěva příbuzných (stejně 2 respondenti). Aktivita poflakování se, péče o domácí mazlíčky, čtení knih, kroužky střediska volného času, práce na zahradě, deskové či karetní hry, kreativní tvoření, sledování filmů v kině, návštěva restaurací a psaní příběhů či básní zmiňoval vždy jeden respondent.

Položka č. 10 – Jakým aktivitám se věnuješ v rámci střediska volného času?

Poslední položka č. 10 byla také otevřená a respondenti zde měli prostor pro odpověď na otázku, jakým aktivitám se věnují v rámci střediska volného času. Celkem se k této položce vyjádřilo 26 respondentů, dva z nich uvedli dva kroužky. Celkově se objevilo 19 kroužků, a to: 4 respondenti navštěvují florbal a trampolíny, dále 2 respondenti se věnují fotbalu, střeleckému kroužku a tanci. Poté vždy jeden respondent zmínil sport (nebyl specifikovaný), rybaření, volejbal, sebeobrana, výtvarný kroužek a kreslení, matematika, hra na hudební nástroj (nespecifikovaný), dále hra na kytaru, háčkování, holčičárna, míčové hry, street dance a modelář. Položka č. 3 v dotazníku se orientovala na zařízení, která respondenti navštěvují, zde jsme zjistili, že středisko volného času navštěvuje 24 z nich, což nám nesedí s rozdílem 2 respondentů.

5.2 Interpretace dat

Nyní se zaměříme na výzkumné otázky. Náš výzkum měl jednu hlavní výzkumnou otázku, na základě které jsme stanovili čtyři dílčí výzkumné otázky. K jednotlivým dílčím výzkumným otázkám se vztahují vybrané položky v dotazníku.

Dílčí výzkumná otázka (1.1.): Jakým aktivitám se nejčastěji věnují ve svém volném čase žáci druhého stupně základní školy?

K této dílčí výzkumné otázce se vztahuje v dotazníku položka č. 6 ve znění „*Jak často provádíte danou aktivitu?*“ a položka č. 8 „*Jakým 5 aktivitám věnuješ nejvíce času během týdne?*“ Z analýzy výsledků vyplývá, že dominantní podíl volnočasových aktivit žáků druhého stupně základní školy je zaměřen na digitální média, technologie a sociální interakci. Mezi nejčastějšími aktivitami, kterým se žáci ve svém volném čase věnují, jsou sledování videí, na platformách př. YouTube nebo TikTok ($M = 3,89$, $SD = 0,42$), dále poslech hudby ($M = 3,51$, $SD = 0,96$) a komunikace s rodiči ($M = 3,51$, $SD = 2,60$). Středně časté aktivity jsou aktivity jako hraní venku ($M = 3,11$, $SD = 1,95$) a surfování na internetu ($M = 2,93$, $SD = 1,40$). I když dominují aktivity spojené s digitálními technologiemi, tradiční formy trávení volného času, jako je hraní venku, úplně nezanikají. Poté třeba péče o domácí

mazlíčky ($M = 2,89$, $SD = 1,65$), hraní her na PC ($M = 2,36$, $SD = 1,60$) a poflakování se ($M = 2,82$, $SD = 3,43$), zde můžeme vidět, že žáci svůj čas tráví aktivně i pasivně, bez značných cílů. Nejnižší frekvenci je znát u aktivit jako jsou psaní příběhů nebo básní ($M = 0,23$, $SD = 3,14$), gymnastika ($M = 0,38$, $SD = 2,35$) a bojová umění ($M = 0,73$, $SD = 2,02$). Podobně je to také u aktivit čtení knih ($M = 1,44$, $SD = 3,17$) a návštěva knihovny ($M = 0,76$, $SD = 2,94$).

Dílčí výzkumná otázka (1.2.): Společně s kým se nejčastěji věnují aktivitám ve volném čase žáci druhého stupně základní školy?

Další dílčí výzkumná otázka se vychází z položky č. 7 „*S kým činnost obvykle vykonáváš?*“ Analýza výsledků výzkumu nám ukazuje, že charakter trávení volného času žáků druhého stupně základní školy se odlišuje podle druhu aktivity. Modus 4 nám ukazuje, že těmto aktivitám se žáci nejčastěji věnují **s více přáteli najednou**. Nejvíce patrné to je převážně u týmových sportů, mezi které patří týmové míčové hry ($M = 3,52$, $SD = 0,92$), hraní venku či osobní setkávání s přáteli ($M = 3,28$, $SD = 1,11$). Jak již logicky vyplývá z toho, že jsou to aktivity se skupinovým charakterem, proto vyžadují interakci s více jedinci. Mezi dalšími aktivitami, které žáci vykonávají s více přáteli najednou jsou sledování filmů v kině ($M = 2,86$, $SD = 1,03$) a komunikace přes sociální sítě ($M = 2,73$, $SD = 1,31$). Žáci mají tendenci vyhledávat aktivně přímý sociální kontakt a to nejen v reálném životě, ale také v online prostoru. Aktivity s hodnotou modus 2 nám signalizují to, že žáci druhého stupně základní školy jisté aktivity nejčastěji sdílí **se členy rodiny**. Mezi takové aktivity například patří péče o domácí mazlíčky ($M = 1,55$, $SD = 0,54$), konverzace s rodiči ($M = 1,82$, $SD = 0,51$) či pomoc v domácnosti ($M = 1,72$, $SD = 0,50$). Právě zmíněné aktivity mají obvykle rodinný charakter a přispívají k tomu, aby se vztah mezi dětmi a rodiči rozvíjel. Dále se mezi aktivity primárně vykonávané se členy rodiny řadí návštěva rodiny ($M = 1,98$, $SD = 0,37$) a práce na zahradě ($M = 1,87$, $SD = 0,41$), což jsou aktivity spojující i více generací dohromady. Početná skupina aktivit je právě taková, které žáci vykonávají **samostatně**. Nejčastěji se jedná o aktivity jako je sledování videí ($M = 1,12$, $SD = 0,51$), čtení knih ($M = 1,05$, $SD = 0,27$) či surfování na internetu ($M = 1,14$, $SD = 0,60$). Dalšími individuálními aktivitami jsou psaní příběhů či básní ($M = 1,21$, $SD = 0,70$), hra na hudební nástroj ($M = 1,28$, $SD = 0,78$) a kreativní tvoření ($M = 1,29$, $SD = 0,76$). Tyhle aktivity odrážejí seberozvojové a kreativní zaměření žáků.

Dílčí výzkumná otázka (1.3.): Jaké zájmové činnosti žáci druhého stupně základní školy navštěvují?, dílčí výzkumná otázka (1.4.): Jaké organizace žáci druhého stupně základní školy navštěvují?

Třetí dílčí výzkumnou otázku jsme zobrazili pomocí položky č. 10 z dotazníku „*Jakým aktivitám se věnuješ v rámci střediska volného času?*“ Při analýze zájmových činností žáků druhého stupně základní školy jsme zjistili, že z celkových 26 respondentů dva uvedli účast ve více než jednom zájmovém kroužku v rámci střediska volného času, což vedlo k celkovému souhrnu 28 zaznamenaných zájmových činností. Žáci na druhém stupni základní školy nejčastěji preferují sportovní kroužky, zejména florbal a trampolíny (jedná se o skákání na malých trampolínách), dále fotbal, tanec a střelba. Mezi méně zastoupené patřily kroužky jako rybaření, volejbal, sebeobrana, výtvarná činnost, kreslení, matematika, háčkování, hra na hudební nástroje, míčové hry, street dance a modelářství. Zmíněné zájmové činnosti reflektují individuální preference žáků a současně naznačují to, jak různorodé mohou být volnočasové zájmy žáků na druhém stupni základní školy. Z výše uvedeného vyplývá, že pohybové a sportovní aktivity dominují mezi volnočasovými činnostmi žáků druhého stupně základní školy. Zároveň existuje také skupina žáků preferující kreativní, výtvarné i intelektuálně zaměřené volnočasové aktivity. K poslední dílčí výzkumné otázce se vztahuje v dotazníku položka č. 3, která zní „*Navštěvuješ nějaké z uvedených zařízení?*“ Získaná data ukazují, že děti druhého stupně základní školy nejčastěji navštěvují sportovní kluby, základní umělecké školy, kde se žáci věnují různým hudebním či výtvarným a tanečním oborům, a také střediska volného času.

6 DISKUSE

V praktické části diplomové práce jsme se zaměřili na způsob trávení volného času žáků druhého stupně na vybrané základní škole. V této kapitole se budeme věnovat shrnutí výsledků a následné diskusi klíčových zjištění našeho výzkumu ve vztahu k výzkumným otázkám a dostupným teoretickým poznatkům.

Hlavním cílem výzkumu bylo zjistit, jakým způsobem tráví volný čas žáci druhého stupně na vybrané základní škole. Dále jsme v rámci dílčích výzkumných cílů zaměřili na volnočasové aktivity, jakým se žáci druhého stupně základní školy nejčastěji věnují, zde nás zajímala frekvence. V rámci druhého dílčího výzkumného cíle jsme chtěli zjistit, s kým se aktivitám nejčastěji tito žáci věnují. Dalším dílčím výzkumným cílem bylo zjistit, jaké zájmové činnosti žáci druhého stupně vybrané základní školy. Posledním dílčím výzkumným cílem bylo zjistit, jaké organizace navštěvují žáci druhého stupně na vybrané základní škole. Abychom dosáhli výše uvedených cílů, zvolili jsme kvantitativní pojetí výzkumu. Jako výzkumný nástroj jsme využili dotazníkové šetření. Jednotlivá sesbíraná data jsme převedli do tabulky v Microsoft Office Excel. Výzkumný vzorek tvořilo 120 respondentů, přesněji se jednalo o žáky druhého stupně vybrané základní školy, tj. žáci 6., 7., 8., a 9. ročníku. Výběr byl účelový, jelikož se jednalo o diplomovou práci na zakázku. Dotazníkové šetření probíhalo elektronicky po předchozí domluvě s vedením školy od listopadu 2024 do ledna 2025.

Na základě získaných dat můžeme konstatovat, že mezi nejčastější aktivity, kterým se žáci druhého stupně vybrané základní školy věnují, patří vnitřní aktivity. Značná část z nich jsou aktivity orientované na digitální prostředí, přičemž mezi nejčastěji vykonávanou volnočasovou aktivitu se řadí sledování videí např. na platformách jako YouTube nebo TikTok s vysokou každodenní frekvencí. Dále vysoká frekvence byla zaznamenána u poslechu hudby a u komunikace přes sociální sítě. Tento trend je v souladu se zjištěním o výrazném nárůstu využívání digitálních médií mezi dětmi a dospívajícími (OECD, 2021). V důsledku zvýšeného využívání digitálních technologií, v posledních letech klesá čas, kterým žáci tráví svůj volný čas (Charan et al., 2024). Volnočasové aktivity spojené s využíváním mobilních telefonů, tabletů či počítačů jsou velmi oblíbené, a zároveň zaplňují velkou část volného času žáků. Z výsledků výzkumu Patočkové et al. (2022) vyplývá, že žáci druhého stupně základní školy stráví na počítačích, mobilních zařízeních či tabletech v průměru 2 hodiny a 38 minut ve všední dny, o víkendu se tento průměrný čas zvyšuje na

4 hodiny a 2 minuty. Čas strávený u digitálních médií roste s věkem, nejstarší žáci ve všední den stráví v průměru o 55 minut více než mladší žáci a o víkendu až o 1 hodinu a 6 minut.

Pozitivní zjištění můžeme spatřovat v tom, že vysokou frekvenci dosahují také aktivity prováděné společně se členy rodiny. Zejména se jedná o aktivity jako jsou komunikace s rodinou a pomoc v domácnosti. Podle Lareaua (2011) právě aktivity s rodinou, jakou jsou konverzace s rodiči či návštěva příbuzných, přispívají k rozvoji kulturního kapitálu a sociálních dovedností dětí. Pokud zmíněné aktivity žáci vykonávají především v přítomnosti členů rodiny, tak tímto podporují mezigenerační vazby, a také rozvoj praktických kompetencí. Každodenní aktivity, jako jsou pomoc v domácnosti nebo péče o domácí mazlíčky, přispívají ke schopnosti organizovat svůj čas, plánování a rozvoji zodpovědnosti (OECD, 2021). Kvalitní a pravidelná komunikace se členy rodiny má velký význam pro zdravý psychický i sociální vývoj dítěte právě v době, kdy děti tráví čas i v digitálním prostředí. Zdravé rodinné prostředí s jasnými pravidly pro používání technologií podporuje poté lepší sociální adaptaci dětí a rozvoj jejich mezilidských dovedností (Hiniker et al., 2016). Výsledky výzkumu nám naznačují, že i přes značnou přítomnost digitálních médií hraje rodinný kontext významnou roli v trávení volného času žáků na druhém stupni základní školy.

Dále jsme zaznamenali, že i přes silnou orientaci na digitální prostředí žáci stále vyhledávají osobní kontakt s vrstevníky. Zde můžeme spatřovat kontrast toho, že v rámci své sociální interakce žáci kombinují online a offline kontakt. Právě mezi online komunikací, budováním a udržováním reálných sociálních vazeb je úzké propojení (Marwick a Boyd, 2014). Jedná se o venkovní a sportovní aktivity, mezi které patří osobní setkání s přáteli, hraní venku, poflakování se či jízda na kole a týmové míčové hry. Podle Českého statistického úřadu (2023) právě žáci ve věku 10 až 14 let sportují nejčastěji. Fyzické aktivity a sociální kontakt s vrstevníky mají velmi pozitivní vliv na duševní pohodu dětí (Sharma et al., 2006). Různé sportovní aktivity a pobyt venku přispívají k týmové spolupráci, rozvoji motoriky a sociálních kompetencí (Hoffmann et al., 2022).

Kromě venkovních aktivit, sportovních aktivit a her se žáci zapojují do tzv. sebebohacujících aktivit, jako jsou dobrovolnictví/pomoc druhým, kreslení nebo malování a kreativní tvoření. Tyto volnočasové aktivity hrají klíčovou roli v osobnostním i sociálním rozvoji žáků. Podle Ministerstva vnitra České republiky dobrovolnictví podporuje aktivní občanství a dále posiluje sociální soudržnost (Hruška et al., 2018). Z čeho nám vyplývá, že

zapojení žáků do dobrovolnictví či pomoci druhým přispívá k rozvoji jejich odpovědnosti, empatii a sociálních dovedností.

U volnočasových aktivit s vyšší pohybovou nebo sociální složkou častěji žáci tráví čas s vrstevníky, ať už se jedná o jednoho nebo více přátel. Z výzkumu vychází, že žáci preferují trávení času s více přáteli najednou. Mezi tyto volnočasové aktivity se řadí: míčové hry, hraní venku, jízda na kole či koloběžce. Právě přátelé významně ovlivňují volný čas žáků na druhém stupni základní školy. Ti patří mezi časté partnery při volnočasových aktivitách, a zároveň jsou častou inspirací k tomu, aby se žáci do volnočasových aktivit zapojovali. Nejčastěji se jedná o jednoho až tři přátele (Patočková, et al., 2022). World Health Organization (2020) doporučuje, aby se děti každý den zapojovali do sportovních aktivit, nejen ze zdravotního hlediska, ale právě také v kontextu sociálního začlenění a rozvoje mezilidských vztahů. Naopak vnitřní aktivity bez větší pohybové složky, jako jsou sledování videí, poslech hudby, tanec, zpěv nebo hra na hudební nástroj, jsou vykonávány především individuálně.

V rámci našeho výzkumu nás také zajímalo, jaké organizace žáci druhého stupně základní školy ve svém volném čase navštěvují. Výsledky ukázaly, že tři nejnavštěvovanější organizace jsou: různé sportovní kluby, základní umělecká škola a středisko volného času navštěvuje. Tyto organizace poskytují žákům dětem organizované aktivity, díky kterým mohou rozvíjet své zájmy a dovednosti. Žádnou z uvedených organizací nenavštěvuje 17,5 % respondentů. Česká rada dětí a mládeže (2024) uvádí, že až třetina dětí a mladých lidí nenavštěvuje žádnou volnočasovou organizaci. Tohle může být zapříčiněno tím, že se děti více věnují individuálním či neorganizovaným aktivitám. V rámci střediska volného času, které navštěvuje 20 % respondentů, se převážně věnují sportovním, hudebním a kreativně zaměřeným zájmovým kroužkům. Mezi sportovními zájmovými kroužky se objevoval florbal, trampolíny, tanec, střelba, rybaření, street dance, míčové hry a sebeobrana. Zmiňovaný byl také fotbal a volejbal, tyto zájmové kroužky ale nejsou v nabídce v rámci střediska volného času. Mezi kreativně a hudebně zaměřenými zájmovými kroužky byly zmiňované výtvarné činnosti, kreslení, háčkování, hra na hudební nástroj a modelářství. Studie Health Behaviour in School-aged Children (2019) zjistila, že organizovaným volnočasovým aktivitám se věnuje 86 % žáků druhého stupně základní školy a mezi nejčastějšími aktivitami dominují sportovní činnosti a umělecké aktivity (Zdravá generace, 2019). Z tohoto zjištění nám vyplývá, že individuální preference žáků na druhém stupni základní školy mohou být různorodé.

7 DOPORUČENÍ PRO PRAXI

Jak již bylo zmíněno, tak se jednalo o diplomovou práci na zakázku pro středisko volného času. Z toho důvodu se nyní zaměříme na doporučení pro praxi, podle výsledků našeho výzkumu se pokusíme navrhnout možné zájmové kroužky. Rádi bychom na úvod zmínili, že naše doporučení pro praxi jsou určena pro konkrétní středisko volného času, neklademe si ambici, aby naše doporučení byla univerzálně platná pro všechna střediska volného času v České republice.

V rámci dotazníkového šetření jsme se respondentů zeptali, jaký zájmový kroužek ve středisku volného času jim chybí. Mezi odpověďmi se objevovaly především zájmové kroužky věnující se sportům, přesněji atletika, basketbal, box, americký fotbal, motokros, rugby a tanec. Zmiňovaný byl také zájmový kroužek zabývající se moderními technologiemi. Z našeho pohledu není možno většinu sportovních aktivit realizovat z důvodu omezených prostorových podmínek, s výjimkou basketbalu. Na základě výsledků výzkumu, je zřejmé, že značný čas volného času žáci věnují aktivitám v digitálním prostředí. OECD (2021) uvádí, že dovednosti kritického a zdravého využívání moderních technologií je jednou z klíčových kompetencí, která by měla být systematicky rozvíjena již od základního vzdělávání. Je důležité, aby byla rovnováha mezi technologickými a netechnologickými aktivitami.

Rádi bychom propojili moderní technologie a kreativního ducha jedince. Zde uvádíme příklady kroužků, které by mohly být pro žáky zajímavé. První z nich jsme nazvali **3D tisk, aneb vytiskni si svůj svět!** V rámci tohoto kroužku by se žáci mohli naučit, jak se na počítačích tvoří jednoduché objekty v různých programech a následně by si své návrhy mohli vytisknout na 3D tiskárně. Další kroužek, v rámci kterého by se mohla propojit kreativita žáků společně s moderními technologiemi, je **Výtvarka trochu jinak aneb digitální výtvarka**. Podobně jako má svá vlastní pravidla výtvarná výchova, kdy se kreslí či maluje např. na papír, tak i digitální výtvarná výchova má svá pravidla, které by se žáci během tohoto kroužku mohli naučit a využít v praxi.

Dle zjištění víme, že žáci tráví svůj volný čas také se členy rodiny. Především se jedná o aktivity spojené s domácností. Proto bychom navrhli možnost rodinného vyžití v rámci střediska volného času podobou např. workshopů s názvem **Tvoříme vzpomínky**. Mohlo by se jednat o rodinné setkání dětí, rodičů i dalších příbuzných. V rámci workshopů by rodina spolu strávila čas a vytvořila si nějaký výrobek. Každý měsíc by si vyzkoušeli jinou

techniku tvoření. Mohlo by se například jednat o tvoření rodinné mozaiky z různých materiálů, rodinného alba, vyrábění keramických výrobků či vyrábění z přírodních materiálů, které by si posbírali během společné procházky.

ZÁVĚR

V diplomové práci jsme se zabývali způsobem trávení volného času žáků druhého stupně na základní škole. Ačkoli je problematika trávení volného času předmětem mnoha výzkumů, výběr daného tématu byl v našem případě motivován konkrétní potřebou z praxe, jednalo se o diplomovou práci na zakázku zpracovanou pro konkrétní středisko volného času.

V teoretické části jsme se v první kapitole zaměřili na výchovu mimo vyučování, nejprve jsme si definovali volný čas z pohledu různých autorů, dále výchovu mimo vyučování, následovaly pojmy jako: vážný, nevážný a projektově založený volný čas, vázaný a polovolný čas. Dále stručně nastínili historický vývoj volného času, jeho základní funkce a aspekty. Taktéž jsme se zaměřili na pedagogické ovlivňování volného času. V rámci druhé kapitoly jsme věnovali pozornost zájmovému vzdělávání a zařízením pracujících s dětmi a mládeží. Součástí kapitoly bylo rovněž vymezení zájmových činností a jejich kategorizace. Poslední kapitola byla zaměřena na specifika období dospívání, na činitele ovlivňující jedince ve volném čase, a také na současné trendy i rizika, které jsou spojeny s touto oblastí.

V praktické části kvantitativně zaměřeného výzkumu jsme se zabývali zkoumáním volnočasových aktivit žáků druhého stupně na vybrané základní škole. Výzkum byl realizován formou dotazníkového šetření, kterého se zúčastnilo 120 respondentů. Hlavním výzkumným cílem bylo zjistit, jak tráví volný čas žáci druhého stupně na vybrané základní škole.

Volný čas představuje významnou součást života žáků. Výzkum ukázal, že žáci druhého stupně na vybrané základní škole tráví značné množství času vnitřními aktivitami, převážně se jedná o ty spojené s digitálním prostředím. Mezi nejčastější volnočasové aktivity se řadí sledování videí (např. YouTube, TikTok), poslech hudby (např. Spotify, YouTube), komunikace s rodiči a komunikace prostřednictvím sociálních sítí (např. Instagram, TikTok). Ačkoli se žáci ve volném čase výrazně orientují na digitální prostředí, značnou část svého času věnují i interakci s rodinou. Komunikace s rodiči i pomoc v domácnosti patří mezi běžné každodenní aktivity. I přes silnou orientaci na digitální prostředí žáci stále vyhledávají osobní kontakt se svými vrstevníky. Spatřujeme zde kontrast toho, že v rámci sociální interakce kombinují online kontakt s offline kontaktem. S vrstevníky se nejčastěji věnují venkovním a sportovním aktivitám, mezi ně patří osobní setkání s přáteli, poflakování se, hraní venku, týmové míčové hry nebo jízda na kole. Mezi individuálními aktivitami se

nejčastěji objevovaly vnitřní aktivity, mezi které se řadí sledování videí, zpěv, tanec nebo poslech hudby.

Část žáků se věnuje organizovaným volnočasovým aktivitám a navštěvuje volnočasové organizace. Nejnavštěvovanější organizace jsou sportovní kluby, základní umělecká škola a středisko volného času. V rámci střediska volného času žáci navštěvují převážně sportovní, hudební a umělecké kroužky. Mezi ně patří např. florbal, trampolíny, tanec, střelba, hra na hudební nástroje, háčkování či kreslení.

Z našeho zjištění vyplývá, že individuální preference žáků na druhém stupni vybrané základní školy jsou různorodé. Z toho důvodu je žádoucí, aby právě nabídka zájmových kroužků zahrnovala široké spektrum aktivit reflektující potřeby a zájmy žáků, zejména v oblasti kreativní, sportovní a hudební.

V rámci případného navazujícího výzkumu by bylo vhodné se zaměřit na úroveň informovanosti dětí a mládeže a jejich zákonných zástupců o nabídce zájmových kroužků a dalších volnočasových aktivitách v jejich okolí. Tento výzkum by mohl přispět k identifikaci možných komunikačních mezer mezi střediskem volného času a dětmi a mládeží. Dále by mohlo být přínosné se zaměřit na míru zájmu dětí a mládeže a jejich zákonných zástupců o konkrétní typy nabízených aktivit. Tohle by mohlo pomoci k tomu, aby nabídky odpovídaly reálným preferencím a hlavně potřebám dětí a mládeže.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- [1] DOUBKOVÁ, Anna; SVOBODOVÁ, Dana a TOMEK, Karel, 2013. *Plánujeme školu v přírodě aneb výjezdy se školou*. INFRA. ISBN 978-801-86666-46-4.
- [2] HÁJEK, Bedřich, 2007. *Nástin metodiky vedení zájmové činnosti*. Texty pro distanční studium. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta. ISBN 978-80-7290-265-1.
- [3] HÁJEK, Bedřich; HOFBAUER, Břetislav a PÁVKOVÁ, Jiřina, 2008. *Pedagogické ovlivňování volného času: současné trendy*. Portál. ISBN 9788073674731.
- [4] HOFBAUER, Břetislav, 2004. *Děti, mládež a volný čas*. Praha: Portál. ISBN 80-717-8927-5.
- [5] CHRÁSKA, Miroslav, 2016. *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu*. 2., aktualizované vydání. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-5326-3.
- [6] JANIŠ, Kamil, 2009. *Úvod do problematiky volného času*. Opava: Slezská univerzita v Opavě, Fakulta veřejných politik, Ústav pedagogických a psychologických věd. ISBN 978-80-7248-530-7.
- [7] KAPLÁNEK, Michal, 2017. *Volný čas a jeho význam ve výchově*. Portál. ISBN 978-80-262-1250-8.
- [8] LANGMEIER, Josef a KREJČÍŘOVÁ, Dana, 2006. *Vývojová psychologie*. 2., aktualiz. vyd. Psyché (Grada). Praha: Grada. ISBN 978-80-247-1284-0.
- [9] NĚMEC, Jiří; FALTÝSKOVÁ, Jarmila; GULOVÁ, Lenka; JŮVA, Vladimír; JŮVOVÁ, Alena et al., 2002. *Kapitoly ze sociální pedagogiky a pedagogiky volného času pro doplňující pedagogické studium*. Brno: Paido. ISBN 80-731-5012-3.
- [10] PÁVKOVÁ, Jiřina, 2002. *Pedagogika volného času: [teorie, praxe a perspektivy výchovy mimo vyučování a zařízení volného času]*. Vyd. 3., aktualiz. Praha: Portál. ISBN 80-7178-711-6.
- [11] PÁVKOVÁ, Jiřina, 2014. *Pedagogika volného času*. V Praze: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta. ISBN 978-80-7290-666-6.
- [12] STEBBINS, Robert A., 2007. *Serious leisure: a perspective for our time*. Transaction Publishers. ISBN 978-0-7658-0363-4.

- [13] ŠANTORA, Roman, 2012. *Skautské století: dobrodružný příběh 100 let českého skautingu*. Praha: Junák - TDC. ISBN 978-802-0426-222.
- [14] VÁGNEROVÁ, Marie, 2012. *Vývojová psychologie: dětství a dospívání*. Vydání druhé, doplněné a přepracované. Praha: Karolinum. ISBN 978-80-246-2153-1.
- [15] VÁGNEROVÁ, Marie a LISÁ, Lidka, 2021. *Vývojová psychologie: dětství a dospívání*. Vydání třetí, přepracované a doplněné. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum. ISBN 978-80-246-4961-0.

SEZNAM ONLINE ZDROJŮ

- [16] *Asociace turistických oddílů mládeže*, © 2002–2025. Online. Dostupné z: <https://www.a-tom.cz/>. [cit. 2025-03-09].
- [17] BEN-ARIEH, Asher, 2002. Time for (More) Time-Use Studies: Studying the Daily Activities of Children. Online. *Childhood*. Vol. 9, no. 2, s. 225-248. Dostupné z: <https://doi.org/https://doi.org/10.1177/090756820200900280>. [cit. 2025-04-08].
- [18] BOHNERT, Amy; FREDRICKS, Jennifer a RANDALL, Edin, 2010. Capturing Unique Dimensions of Youth Organized Activity Involvement: Theoretical and Methodological Considerations. Online. *Review of Educational Research*. Vol. 80, no. 1. Dostupné z: <https://doi.org/https://doi.org/10.3102/0034654310364533>. [cit. 2025-04-12].
- [19] Constitution of the World Organization of the Scout Movement, 2021. In.: Kuala Lumpur: World Scout Bureau. Dostupné také z: https://members.scout.org/sites/default/files/library_files/2021_WOSM%20Constitution_EN.pdf. [cit. 2025-04-02].
- [20] ČESKÁ RADA DĚTÍ A MLÁDEŽE, 2024. *Dostupnost volnočasových aktivit a služeb pro mladé lidi*. Online. In: Česká rada dětí a mládeže. Dostupné z: https://crdm.cz/clanky/youthwiki/dostupnost-volnocasovych-aktivit-a-sluzeb-pro-mlade-lidi/?utm_source=chatgpt.com. [cit. 2025-04-08].
- [21] Český statistický úřad, 2023. Malí sportovci. *Statistika & My* [online]. 2023 Dostupné z: <https://statistikaamy.csu.gov.cz/mali-sportovci>. [cit. 2025-04-02].
- [22] *Fakta a čísla*, © 2025. Online. In: Skaut.cz. Dostupné z: <https://www.skaut.cz/skauting/fakta-a-cisla/>. [cit. 2025-03-09].

- [23] HAMŘÍK, Zdeněk, 2022. *Volný čas dětí a mládeže: zábava, odpočinek a příležitost pro rozvoj*. Online. © Univerzita Palackého. ISBN 978-80-244-6183-0. Dostupné z: <https://doi.org/10.5507/ftk.22.24461823>. [cit. 2025-03-04].
- [24] HINIKER, Alexis; SCHOENEBECK, Sarita Y. a KIENTZ, Julia A., 2016. Not at the Dinner Table: Parents- and Children-s Perspectives on Family Technology Rules. Online. *CSCW '16: Proceedings of the 19th ACM Conference on Computer-Supported Cooperative Work & Social Computing*. S. 1376-1389. Dostupné z: <https://doi.org/https://doi.org/10.1145/2818048.2819940>. [cit. 2025-04-08].
- [25] *Historie*, © 2025. Online. In: Pionyr.cz. Dostupné z: <https://pionyr.cz/o-pionyru/historie/>. [cit. 2025-03-09].
- [26] Hoffmann MD, Barnes JD, Tremblay MS, Guerrero MD, 2022. Associations between organized sport participation and mental health difficulties: Data from over 11,000 US children and adolescents. Romer D, ed. PLoS ONE. Vol. 17, no. 6. Dostupné z: <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0268583> [cit. 2025-04-07].
- [27] HRUŠKA, Lubor; HRUŠKOVÁ, Andrea; POLEDNÍKOVÁ, Eva; FOLDYNOVÁ, Ivana; TOŠNER, Jiří et al., 2018. Analýza o stavu dobrovolnictví v zahraničí a ČR. Část A Popis dobrovolnických organizací a příkladů dobré praxe v zahraničí. Ostrava: ACCENDO. Dostupné z: <https://mv.gov.cz/soubor/02-rozvoj-dobrovolnictvi-v-cr-a-priklady-praxe-zahranici-pdf.aspx> [cit. 2025-04-07].
- [28] CHARAN, Gopal Singh; KALIA, Raman; KHURANA, Mandeep Singh a NARANG, Gursharan Singh, 2024. From Screens to Sunshine: Rescuing Children's Outdoor Playtime in the Digital Era. Online. *Journal of Indian Association for Child and Adolescent Mental Health*. Vol. 20, no. 1, s. 11-17. Dostupné z: <https://doi.org/https://doi.org/10.1177/09731342241229845>. [cit. 2025-04-07].
- [29] CHOMYNOVÁ, Pavla; DVOŘÁKOVÁ, Zuzana; ČERNÍKOVÁ, Tereza; ORLÍKOVÁ, Barbora; GROHMANNOVÁ, Kateřina et al., 2024. *Zpráva o digitálních závislostech v České republice 2024*. Online. Praha: © Úřad vlády České republiky. ISBN 978-80-7440-343-9. [cit. 2025-04-05].
- [30] KAPLÁNEK, Michal (ed.), 2022. *Volný čas dětí staršího školního věku: Vybrané výsledky výzkumu volného času a životního stylu dětí ve věku 11–15 let*

- a jejich využití v pedagogice*. Online. Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích. ISBN 978-80-7394-935-8. [cit. 2025-03-10].
- [31] KNOTKOVÁ, Alena, 2022. *Pedagogika volného času*. Online. Gaudeamus. ISBN 978-80-7435-867-8. [cit. 2025-03-09].
- [32] LAREAU, Annette, 2011. *Unequal childhoods: class, race, and family life*. Online. 2nd edition, with an update a decade later. Berkeley: University of California Press. ISBN 978-0-520-27142-5. [cit. 2025-04-03].
- [33] MARWICK, Alice E a BOYD, danah, 2014. Networked privacy: How teenagers negotiate context in social media. Online. *New Media & Society*. Vol. 16, no. 7, s. 1051-1067. Dostupné z: <https://doi.org/https://doi.org/10.1177/1461444814543995>. [cit. 2025-04-08].
- [34] OECD, 2021. *21st-Century Readers: Developing Literacy Skills in a Digital World*. Online. OECD Publishing. ISBN 978-92-64-67097-6. Dostupné z: https://www.oecd.org/en/publications/21st-century-readers_a83d84cb-en.html. [cit. 2025-04-07].
- [35] *Organizační struktura*, 2023. Online. Křižovatka Skaut. Dostupné z: <https://krizovatka.skaut.cz/organizace/organizacni-struktura>. [cit. 2025-03-08].
- [36] PATOČKOVÁ, Věra; ČERMÁK, Daniel a ŠAFR, Jiří, 2022. *Volný čas dětí staršího školního věku a jeho prožívání. Výsledky reprezentativního výzkumu v České republice 2021*. Online. Praha: Sociologický ústav AV ČR. ISBN 978-80-7330-396-9. Dostupné z: <https://www.soc.cas.cz/en/publications/volny-cas-deti>. [cit. 2025-01-20].
- [37] ROSENBLUM, Sara; SACHS, Dalia a SCHREUER, Naomi, 2010. Reliability and Validity of the Children's Leisure Assessment Scale. Online. *The American Journal of Occupational Therapy*. Vol. 64, no. 4, s. 633–641. ISSN 1943-7676. Dostupné z: <https://doi.org/https://doi.org/10.5014/ajot.2010.08173>. [cit. 2025-04-08].
- [38] SHARMA, Ashish; MADAAN, Vishal a PETTY, Frederick D, 2006. Exercise for Mental Health. Online. *Prim Care Companion J Clin Psychiatry*. Vol. 8, no. 2. Dostupné z: <https://doi.org/10.4088/pcc.v08n0208a>. [cit. 2025-04-07].

- [39] Stanovy Junáka – českého skauta, 2022. In.: Praha: Junák – svaz skautů a skautek ČR, ročník 2022. Dostupné také z: <https://krizovatka.skaut.cz/spisovna/stanovyjunaka-ceskeho-skauta/2022-06/predpis-stanovy>
- [40] *Stanovy Pionýra*, 2022. Online. In: Pionyr.cz. Dostupné z: <https://pionyr.cz/docs/stanovy-web/>. [cit. 2025-03-09].
- [41] STEBBINS, Robert A., 2017. *Serious Leisure: A Perspective for Our Time*. Online. 2. Routledge. ISBN 9781315129167. Dostupné z: <https://doi.org/https://doi.org/10.4324/9781315129167>. [cit. 2025-03-06].
- [42] SUCHÁ, Jaroslava; AIGELOVÁ, Eva; PIPOVÁ, Helena; CHARVÁT, Miroslav; VÁCLAVKOVÁ, Nikol et al., 2024. *Užívání internetu, sociálních sítí a digitálních her u adolescentů: teoretická východiska, diagnostika a strategie intervence*. Online. Togga. ISBN 978-80-7476-339-7. [cit. 2025-03-19].
- [43] UNITED NATIONS, 2020. *Universal Declaration of Human Rights*. Online. In: United Nations. Dostupné z: <https://www.un.org/en/about-us/universal-declaration-of-human-rights>. [cit. 2025-04-11].
- [44] WORLD HEALTH ORGANIZATION, 2020. *Guidelines on physical activity and sedentary behaviour*. Online. © World Health Organization. ISBN 978-92-4-001512-8. Dostupné z: <https://www.who.int/publications/i/item/9789240015128>. [cit. 2025-04-08].
- [45] YMCA v České republice, © 2023-25. Online. Dostupné z: <https://www.ymca.cz/>. [cit. 2025-03-09].
- [46] *Zájmové vzdělávání*, 2025. Online. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. Dostupné z: <https://msmt.gov.cz/mladez/zajmove-vzdelavani-1>. [cit. 2025-01-20].
- [47] Základní škola Luhačovice, 2024. *Výroční zpráva: Základní škola Luhačovice, příspěvková organizace Školní rok 2023/2024*. Online.
- [48] Zdravá generace, 2019. *Mladí Češi jsou ve volném čase aktivní*. Online. In: Zdravá generace. Dostupné z: <https://zdravagenerace.cz/report/volny-cas/> [cit. 2025-03-19].

- [49] Zdravá generace, 2023. *Roste počet dětí s problematickým užíváním sociálních sítí*. Online. In: Zdravá generace. Dostupné z: <https://zdravagenerace.cz/report/socialni-site-a-gaming/>. [cit. 2025-03-19].

SEZNAM LEGISLATIVNÍCH DOKUMENTŮ

- [50] *Vyhláška č. 74/2005 Sb., o zájmovém vzdělávání*, 2010-2025. Online. In: *Zákony pro lidi*. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2005-74>. [cit. 2025-03-04].
- [51] *Vyhláška č. 108/2005 Sb., o školských výchovných a ubytovacích zařízeních a školských účelových zařízeních*, 2010-2025. Online. In: *Zákony pro lidi*. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2005-108>. [cit. 2025-03-04].
- [52] *Zákon č. 108/2006 Sb.: o sociálních službách*, 2010-2025. Online. In: *Zákony pro lidi*. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2006-108>. [cit. 2025-03-09].
- [53] *Zákon č. 109/2002 Sb.: o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů*, 2010-2025. Online. In: *Zákony pro lidi*. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2002-109>. [cit. 2025-03-09].
- [54] *Zákon č. 561/2004 Sb., zákon o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon)*, 2010-2025. Online. In: *Zákony pro lidi*. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2004-561>. [cit. 2025-03-04].

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

aj.	a jiné
apod.	a podobně
cit.	citováno
č.	číslo
čl.	článek
ČR	Česká republika
et al.	a další
M	průměr
Mo	modus
např.	například
OSN	organizace spojených národů
PC	počítač
popř.	popřípadě
př.	příklad
s.	strana
Sb.	Sbírka zákonů
SD	směrodatná odchylka
SVČ	středisko volného času
tj.	to je
tzn.	to znamená
tzv.	takzvaně
YMCA	Young Men's Christian Association

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1 - Legenda k nabídce aktivit.....	44
Tabulka 2 - Nabídka aktivit	45
Tabulka 3 – Počet žáků 2. stupně na vybrané základní škole	46
Tabulka 4 – Navštěvovaný ročník	46
Tabulka 5 - Legenda rozdělení aktivit	49
Tabulka 6 - Frekvence.....	50
Tabulka 7 - Společenská52	

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha P I: Dotazník

PŘÍLOHA P I: DOTAZNÍK

Ahoj,

jmenuji se Klára Kuželová a jsem studentkou 2. ročníku navazujícího magisterského studia oboru Sociální pedagogika na Univerzitě Tomáše Bati ve Zlíně. Tímto bych tě chtěla požádat o vyplnění dotazníku, který je součástí diplomové práce zabývající se způsobu trávení volného času žáků 2. stupně základní školy. Dotazník je zcela anonymní, získané informace budou použity pouze pro účely mé diplomové práce.

Děkuji za vyplnění dotazníku.

1. Pohlaví:

- a) Dívka
- b) Chlapec

2. Jaký ročník ZŠ navštěvuješ?

- a) 6. ročník
- b) 7. ročník
- c) 8. ročník
- d) 9. ročník

3. Navštěvuješ nějaké z uvedených zařízení? (možnost označit i více odpovědí)

- a) Základní umělecká škola
- b) Knihovna
- c) Středisko volného času
- d) Církevní organizace
- e) Sbor dobrovolných hasičů
- f) Junák
- g) Sportovní kluby
- h) Jiné – uveď:

4. Jsi s nabídkou zájmových kroužků střediska volného času spokojený/spokojená?

- a) Ano
- b) Ne

5. Jestli jsi u předchozí otázky uvedl/uvedla „ne“, tak napiš jaký kroužek ti v nabídce chybí.

.....

Konkrétní volnočasové aktivity

6. Označ frekvenci, jak často danou aktivitu provádíš:

	Aktivita	Jak často aktivitu provádíte?				
		Nikdy	Párkrát za rok	Jednou za měsíc	Jednou/dvakrát za týden	Každý den
1	Sledování televize					
2	Sledování videí (př. YouTube)					
3	Sledování filmů v kině					
4	Hraní her na PC					
5	Psaní na PC					

6	Surfování na internetu					
7	Komunikace přes sociální sítě (př. Instagram, Snapchat, TikTok)					
8	Spánek přes den					
9	Poslech hudby (př. YouTube, Spotify)					
10	Péče o domácí mazlíčky					
11	Pomoc v domácnosti					
12	Kreativní tvoření					
13	Vaření nebo pečení					
14	Kreslení/malování					
15	Tanec					
16	Zpěv					
17	Hra na hudební nástroj					
18	Hraní deskových/karetních her					
19	Bojová umění					
20	Jízda na kolečkových bruslích, koloběžce					
21	Jízda na kole					
22	Hraní venku					
23	Ping pong/tenis					
24	Týmové míčové hry					
25	Gymnastika					
26	Plavání					
27	Běh, běžecké závody					
29	Návštěva restaurací					
30	Návštěva divadla					
31	Práce na zahradě					
32	Návštěva příbuzných					
33	Turistika					
34	Návštěva knihovny					
35	Čtení knih					
36	Psaní příběhů/básní					
37	Konverzace s rodiči					
38	Telefonování s přáteli (hovor delší než 2 minuty)					
39	Osobní setkání s přáteli					
40	Poflakování se					
41	Trávení času v obchodním centru					
42	Dobrovolnictví, pomoc druhým					
43	Kroužky střediska volného času					

7. Označ, s kým se dané aktivitě nejčastěji věnuješ:

	Aktivita	S kým činnost obvykle vykonáváš?			
		Sám/ sama	Se členy rodiny	S kamaráde m/kamarádk ou	S kamarády
1	Sledování televize				
2	Sledování videí (př. YouTube)				
3	Sledování filmů v kině				
4	Hraní her na PC				
5	Psaní na PC				
6	Surfování na internetu				
7	Komunikace přes sociální sítě (př. Instagram, Snapchat, TikTok)				
8	Spánek přes den				
9	Poslech hudby (př. YouTube, Spotify)				
10	Péče o domácí mazlíčky				
11	Pomoc v domácnosti				
12	Kreativní tvoření				
13	Vaření nebo pečení				
14	Kreslení/malování				
15	Tanec				
16	Zpěv				
17	Hra na hudební nástroj				
18	Hraní deskových/karetních her				
19	Bojová umění				
20	Jízda na kolečkových bruslích, koloběžce				
21	Jízda na kole				
22	Hraní venku				
23	Ping pong/tenis				
24	Týmové míčové hry				
25	Gymnastika				
26	Plavání				
27	Běh, běžecké závody				
29	Návštěva restaurací				
30	Návštěva divadla				
31	Práce na zahradě				
32	Návštěva příbuzných				
33	Turistika				
34	Návštěva knihovny				
35	Čtení knih				
36	Psaní příběhů/básní				

37	Konverzace s rodiči				
38	Telefonování s přáteli (hovor delší než 2 minuty)				
39	Osobní setkání s přáteli				
40	Poflakování se				
41	Trávení času v obchodním centru				
42	Dobrovolnictví, pomoc druhým				
43	Kroužky střediska volného času				

8. Jakým 5 aktivitám věnuješ nejvíce času během týdne? Aktivitu vybírej z předchozího seznamu, odpovědi piš pod sebe.

-
-
-
-
-

9. Jakým aktivitám se nevěnuješ, ale rád/ráda by ses jim věnoval/věnovala? Aktivitu vybírej z předchozího seznamu, uveď maximálně 5 aktivit.

-
-
-
-
-

10. Jakým aktivitám se věnuješ v rámci střediska volného času? Pokud středisko volného času nenavštěvuješ, otázku vynechej.

-
-
-
-